Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
УА «Віцебскі дзяржаўны універсітэт імя П.М.Машэрава»

Гістарычны факультэт

Кафедра гісторыі Беларусі

Вучэбна-метадычныя матэрыялы па курсу

Гістарычнае краязнаўства

Вучэбная праграма для спецыяльнасці:
1-23 01 12 **Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны** (по накірунках)
Направление специальности:
1-23 01 12-04 **Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны** (культурная спадчына і турызм) (8 семестр)

Укладальнік: **Півавар** Мікалай Васільевіч, дацэнт

Віцебск
2012

Репозиторий ВГУ

Змест

I. Арганізацыйна-метадычны раздзел
II. Размеркаванне гадзін кура па формах і відах працы
III. Змест вучэбнага курса
IV. Рэкамендаваная літаратура
V. Планы семінарскіх заняткаў
VI. Пытанні да экзамена
VII. Тэсты для самастойнай працы

Репозиторий ВГУ

I. Арганізацыйна-метадычны раздзел

1.1. Мэты выкладання дысцыпліны: падрыхтоўка будучых настаўнікаў да самастойнай работы, фарміраванне ўменняў і навыкаў навукова-даследчай працы на аснове краязнаўчага матэрыялу, выкарыстанне краязнаўчага матэрыялу ў сваёй працы, што спрыяе павышэнню якасці адукацыі, пазнанню сваёй Радзімы, патрыятычнаму выхаванню навучэнцаў.

1.2. Задачы вывучэння дысцыпліны

1. Сфарміраваць уяўленне ў студэнтаў у значнасці краязнаўства ў пазнанні сваёй малой Радзімы цалкам.
2. Навучыць студэнтаў валодаць асноўнымі навуковымі метадамі пошуку краязнаўчай інфармацыі.
3. Студэнты павінны авалодаць методыкай арганізацыі краязнаўчай работы ў школе.
4. Навучыць ажыццяўляць зберажэнне і выкарыстанне гісторыка-культурнай спадчыны.
5. Сфарміраваць веды найбольш адметных помнікаў архітэктуры, гісторыі, садова-паркавае мастацтва Беларусі і інш.

II. Размеркаванне гадзін кура па формах і відах працы

2.1. Найменне тэм, іх змест, аб'ём у гадзінах лекцыйных заняткаў

№ п/п	Тэма	Змест	Аб'ём у гадзінах
1	2	3	4
	Уводзіны ў краязнаўства Беларусі	Паняцце “краязнаўства”. Сутнасць і значэнне літаратурнага і гістарычнага краязнаўства. Формы арганізацыі краязнаўства: навуковае, грамадскае, школьнае. Крыніцы краязнаўчай інфармацыі. Роля краязнаўства ў патрыятычным выхаванні, справе аховы помнікаў гісторыі і культуры, экалогіі.	2
	Станаўленне гістарычнага краязнаўства Беларусі	Старажытныя крыніцы па краязнаўству Беларусі (летапісы, хронікі і інш.). Адраджэнне. Цікавасць да вывучэння гісторыі края ў XVI – XVII стст. Працы Я. Ласіцкага, С. Рысінскага, М. Стрыйковского. Запісы ў дзённіках замежных падарожнікаў (Ж. де Ланаа, С. Герберштэйна, Б. Танера, А. Гваньіні і інш.). Прыватныя бібліятэкі і музейныя зборы XVIII ст. Радзівілаў, Сапегаў, Храптовічаў, Агінскіх. Краязнаўчая дзейнасць пасля ўключэння Беларусі ў склад Расійскай імперыі. Полацкі езуіцкі калегіум (акадэмія)	4
	Гістарычнага краязнаўства Беларусі ў пачатку XIX – пачатку XX ст.	“Дэмакратызацыя” краязнаўчай дзейнасці ў пачатку XIX ст. Пачатак навуковага вывучэння края (З. Даленга-Хадакоўскі, Т. Нарбут, браты Тышкевічы, А. Кіркор і інш.). Развіццё гістарычнага краязнаўства на Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX стст. Навуковыя таварыствы, камісіі, камітэты, аматарскія гурткі, музеі. Віленскі музей старажытнасцей.	6

Репозиторий ВГУ

		Стварэнне і дзейнасць Віцебскага царкоўна-археалагічнага музея. Віцебская вучоная архіўная камісія, Віцебскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута. Выданне зборнікаў дакументаў і матэрыялаў («Витебская старина», «Минская старина» і інш.). Краязнаўчыя матэрыялы ў перыядычным друку. Беларускія краязнаўцы канца XIX – пачатку XX стст.: А.Я. Багдановіч, М.В. Доўнар-Запольскі, Р.С. Зянькевіч, Д.І. Даўгяла М.Я. Нікіфароўскі, У.Г. Краснянскі, М.Ф. Кусцінскі, Е.Р. Раманаў, А.П. Сапуноў, А.М. Семянтоўскі, А.К. Сержпутоўскі, У.К. Стукаліч, В.П. Федаровіч, П.М. Шпілеўскі, П. Шэйн і інш.	
	“Залатое” дзесяцігодзе савецкага краязнаўства краязнаўства ў 1930-я гг. Краязнаўства ў Зах. Беларусі.	Росквіт савецкага краязнаўства ў 1920-я гг. Інбелкульт як каардынуючы цэнтр краязнаўчых арганізацый Беларусі. ЦБК. ВАКТ. Дзейнасць М.І. Каспяровіча. Часопіс “Наш край”. Рэгіянальныя выданні: “Віцебшчына”, “Полаччына”. Краязнаўства ў Заходняй Беларусі. Змены ў змесце і сутнасці краязнаўчай дзейнасці ў 1930-я гады.	2
	Краязнаўства ў 1940-я – сярэдзіне 1980-х гг.	Школьнае краязнаўства: Рэспубліканскія экспедыцыі піянераў і школьнікаў. Пошукавы рух. Гурткі, клубы, арганізацыя паходаў, рэспубліканскіх экспедыцый піянераў і школьнікаў, школьных гісторыка-краязнаўчых музеяў і куткоў, пошукавы рух. Грамадскае краязнаўства: дзейнасць БДТАПГіК, праца краязнаўцаў-аматараў. Навуковае краязнаўства: праца вну, краязнаўчых музеяў, архіваў, краязнаўчых аддзелаў бібліятэк.	2
	Сучасны стан і перспектывы краязнаўства	Асноўныя накірункі развіцця школьнага краязнаўства. Грамадскае краязнаўства: дзейнасць БДТАПГіК, БФК, ГА “Талака”, “Паходня”, “Узгор’е”, “Повязь”, “Маладзік”, БКТ, праца аматараў. Шматтомная серыя гісторыка-хранікальных кніг “Памяць”. Мясцовыя краязнаўчыя выданні, “Краязнаўчая газета”. Краязнаўчыя рэсурсы ў Інтэрнэце. Рэгіянальныя асаблівасці ў развіцці краязнаўства Беларусі. Праблема дылетантызма ў краязнаўстве і шляхі яе вырашэння. Перспектывы і праблемы развіцця краязнаўства	2
	Роля архіваў у краязнаўчай працы	Архіўныя матэрыялы ў краязнаўстве (архіўныя установы РБ, арганізацыя іх дзейнасці работы з архіўнымі матэрыяламі).	2
	Роля музеяў і бібліятэк у краязнаўчай працы	Матэрыялы па гісторыі краю у музеях (паняцце "музей", яго тыпы, музей як крыніца і сродак вывучэння краю). Музеі Беларусі, Музеі Віцебшчыны, Віцебска, рэгіёна пражывання. Краязнаўчая дзейнасць бібліятэк Бібліятэчная сетка РБ, краязнаўчая дзейнасць бібліятэк розных відаў і тыпаў, абласныя бібліятэкі – цэнтры краязнаўчай інфармацыі ў рэгіёне	2
	Краязнаўства ў вучэбна-выхаваўчым працэсе	Музейная педагогіка і краязнаўства. Асноўныя формы краязнаўчай работы ў школе: краязнаўчыя вечарыны, віктарыны, алімпіяды, канферэнцыі; гурткі і клубы; турысцка-краязнаўчыя экскурсіі, паходы нядзельнага адпачынку, экспедыцыі; мемарыялізацыя падзей; школьны краязнаўчы музей. Арганізацыя і правядзенне краязнаўчай экскурсіі і паходу нядзельнага адпачынку. Арганізацыя і дзейнасць турысцка-краязнаўчага гуртка. Праграма гуртка.	2
	Помнікі гісторыі і культуры	Класіфікацыя помнікаў гісторыі і культуры, заканадаўства па ахове гісторыка-культурных каштоўнасцяў стылі. Асноўныя тыпы археалагічных	2

Рэпазіторый ВДУ

		помнікаў і іх спецыфіка. Пісьмовыя крыніцы па гісторыі Беларусі. Іх класіфікацыя і характарыстыка. Помнікі і памятныя месцы гераічнага мінулага. Мясціны звязаныя з гісторыяй гаспадарчай дзейнасці на Беларусі. Памятныя месцы звязаныя з жыццём і дзейнасцю знакамітых людзей Беларусі. Помнікі народнай, культавай, абарончай і грамадзянскай архітэктуры. Гісторыка-ландшафтныя помнікі на Беларусі: маёнткі, сядзібы, паркі. Помнікі вайсковай славы. Памятныя мясціны на Віцебшчыне. Помнікі і мемарыяльныя дошкі Віцебшчыны.	
	Помнікі гісторыі і культуры Беларусі	Гісторыка-этнаграфічныя рэгіёны Беларусі. Асноўныя гісторыка-культурныя каштоўнасці Брэсцкай Гродзенскай, Гомельскай, Мінскай, Магілёўскай вобласці і г. Мінска. Смаленск, Пскоў, Даўгаўпілс, Беласток	4
	Помнікі гісторыі і культуры Беларусі	Гісторыка-этнаграфічныя рэгіёны Беларусі. Асноўныя гісторыка-культурныя каштоўнасці Брэсцкай Гродзенскай, Гомельскай, Мінскай, Магілёўскай вобласці і г. Мінска. Смаленск, Пскоў, Даўгаўпілс, Беласток	4
	Гісторыка-культурныя каштоўнасці Віцебшчыны	Гісторыка-культурныя каштоўнасці Віцебшчыны, іх асноўныя віды і этнакультурная характарыстыка. Улік і ахова помнікаў на сучасным этапе.	2
	Помнікі гісторыі і культуры Віцебска	Гісторыка-культурная спадчына Віцебска	2
	Выкарыстанне спецыяльных гістарычных дысцыплін ў вывучэнні края	Анамастыка (антрапаніміка і тапаніміка) як крыніца па гісторыі краю. Геральдыка і сфрагістыка ў краязнаўчых даследаваннях. Геральдыка Віцебшчыны. Генеалогія. Складанне радавода. Роля палеаграфіі ў краязнаўчых даследаваннях. Эпіграфіка. Нумізматыка.	4
	Краязнаўства і турызм	Турыстычныя рэсурсы Беларусі, Віцебшчыны, наваколляў Віцебска. Характарыстыка Паазер'я (Паўночнай Беларусі): клімат, геалогія, прыроды, насельніцтва, канфесійны склад, шляхі зносін. Гісторыя Падзвіння. Гістарычныя экскурсы найбуйнешых гарадоў: Віцебск, Полацк, Орша, раённых цэнтраў. Заходняя Віцебшчына (Віленшчына). Сучасны стан вобласці. Формы, метады, віды, краязнаўчай дзейнасці: асветніцка-адукацыйная, навуковая, грамадская, выдавецкая. Віды працы: конкурсы, турысцка-краязнаўчыя паходы і экскурсіі, грамадскія акцыі, пленэры, канферэнцыі, экспедыцыі, канцэрты, гульні "Горад наш", "Палёт над горадам". Дыягностыка вынікаў.	4

Репозиторий ВГУ

III. Змест вучэбнага курса
УВОДЗІНЫ

Паняцце “краязнаўства”. Сутнасць і значэнне гістарычнага краязнаўства. Краязнаўства як міжгаліновая дысцыпліна, форма грамадскай дзейнасці, метад,. Узаемасувязь і спецыфіка паняццяў “край”, “рэгіён”, “краязнаўства” і “беларусазнаўства”, “рэгіяналізм”, “рэгіёназнаўства”, “краязнаўчы дакумент” (тэкст). Комплекснае і галіновае краязнаўства. Формы арганізацыі гістарычнага краязнаўства: навуковае, грамадскае, школьнае. Разуменне краязнаўства ў свеце: Францыі, Германіі, Польшчы, Чэхіі, Украіне, Расіі. Праблемы і перспектывы краязнаўства. Дылетанства, глабалізацыя. Роля краязнаўства ў патрыятычным выхаванні, фарміраванні гістарычнай свядомасці, нацыянальнай самасвядомасці, справе аховы помнікаў гісторыі і культуры. Сувязь гістарычнага краязнаўства з літаратурнай і музейнай справай. Краязнаўства і турызм. Месца краязнаўства ў дзяржаўнай ідэалогіі.

Крыніцы краязнаўчай інфармацыі. Літаратура і крыніцы для гісторыка-краязнаўчых даследаванняў. Праблема класіфікацыі крыніц. Пісьмовыя крыніцы інфармацыі: летапісы, хронікі, запісы падарожнікаў, мемуары, дыярыўшы, юрыдычныя дакументы, комплексы дакументаў эканамічнай накіраванасці (інвентары, вопісы), эпісталярная літаратура, перыёдыка, мясцовыя выданні і інш. (каталогі, прэйскуранты, лістоўкі, афішы, плакаты, праграмы чытанняў, спектакляў, запрашальныя білеты, візітныя білеты, аб’явы). Даведачныя выданні.

Графічныя дакументы. Вусныя крыніцы. Рэчавыя помнікі.

Раздзел 1.
ГІСТОРЫЯ РАЗВІЦЦЯ ГІСТАРЫЧНАГА КРАЯЗНАЎСТВА БЕЛАРУСІ

Узнікненне цікавасці да гісторыі краю ў XVI–XVII стст. Значенне летапісаў і хронік для развіцця гістарычнага краязнаўства на беларускіх землях. Адлюстраванне мясцовай гісторыі ў беларуска-літоўскіх летапісах. Мясцовыя летапісы: “Баркулабаўскі летапіс”, “Хроніка Сурты”, “Віцебскі летапіс”. Уплыў Адраджэння на працы Я. Ласіцкага, С. Рысінскага, М. Стрыйкоўскага. Запісы замежных падарожнікаў (Ж. де Ланаа, С. Герберштэйна, Р. Гейдэнштэйна, Б. Танера і інш.), дыярыўшы і дзённікі як крыніцы краязнаўчай інфармацыі. Прыватныя бібліятэкі і музейныя зборы XVIII ст. Радзівілаў, Сапегаў, Храптовічаў, Агінскіх, Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Даследаванні Бжаздоўскага. Зборы пры манастырах і навучальных установах.

Далучэнне беларускіх земляў да Расійскай імперыі. Гісторыка-статыстычныя (тапаграфічныя) даследаванні Беларусі канца XVIII–першай паловы XIX ст. Экспедыцыі І.І. Ляпёхіна, В.М. Севяргіна. Краязнаўчая дзейнасць студэнтаў Віленскага універсітэта. Румянцаўскі гурток і праца яго сяброў на Беларусі. Вывучэнне краю мясцовымі даследчыкамі (З. Даленга-Хадакоўскі, Т. Нарбут, браты Тышкевічы, А. Кіркор і інш.).

Развіццё гістарычнага краязнаўства на Беларусі ў другой палове XIX ст. Навуковыя таварыствы, камісіі, камітэты, аматарскія гурткі, музеі. Віленскі музей старажытнасцей. Віленская археаграфічная і Віленская археалагічная камісіі. Роля дзейнасці рэгіянальнага аддзялення РГТ на беларускіх землях. Краязнаўчая дзейнасць губернскіх статыстычных камітэтаў на беларускіх землях і іх публікатарская дзейнасць (“Памятныя кніжкі”, “Адрас-календары”). “Губернскія ведамасці” і “Епархіальныя ведамасці” як крыніца краязнаўчай інфармацыі.

Цэнтральны архіў старажытных актавых кніг Віцебскай і Магілёўскай губерній – цэнтр архіўных даследаванняў Віцебшчыны. Стварэнне і дзейнасць грамадскіх таварыстваў (Паўночна-Заходняе аддзялення РГТ, Таварыства аматараў прыродазнаўства, антрапалогіі і этнаграфіі, Таварыства віцебскіх сельскіх гаспадароў) па вывучэнні Віцебчшыны. Роля епархіяльных упраўленняў у арганізацыі краязнаўчых даследаванняў Беларусі ў XIX – пач. XX ст. Стварэнне і дзейнасць Віцебскага царкоўна-археалагічнага музея. IX Археалагічны з'езд у Вільні 1–2.08. 1893 г. і яго роля ў ажыўленні краязнаўчых даследаванняў беларускіх зямель.

Рэпазіторый ВДУ

Стварэнне краязнаўчых таварыстваў у розных гарадах Беларусі ў пачатку XX ст. (Магілёўскага царкоўна-археалагічнага музея, Гродзенскага гістарычнага царкоўна-археалагічнага камітэта, Мінскага царкоўна-археалагічнага музея, Мінскага таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі і інш.). Роля Віцебскай вучонай архіўнай камісіі ў вывучэнні Віцебшчыны (Віцебскае аддзяленне МАІ, выдавецкая і грамадская дзейнасць). Выданне зборнікаў дакументаў і матэрыялаў (“Витебская старина”, “Минская старина” і інш.). Краязнаўчыя матэрыялы ў перыядычным друку. Важнейшыя краязнаўчыя выданні другой паловы XIX ст: “Живописная Россия” (том 3 1882), “Россия. Полное географическое описание” (Том 5. “Верхнее Поднепровье и Белоруссия”), “Опыт описания Могилевской губернии”, пад рэдакцыяй А. Дэмбавецкага (1882–1884), “Слоўнік геаграфічны Каралеўства Польскага і іншых славянскіх краін”, іншыя даследаванні

Беларускія краязнаўцы другой паловы XIX – пачатку XX ст.: А.Я. Багдановіч, М.В. Доўнар-Запольскі, Р.С. Зянькевіч, Дз.І. Даўгяла М.Я. Нікіфароўскі, У.Г. Краснянскі, М.Ф. Кусцінскі, В. Мяніцкі, Е.Р. Раманаў, А.П. Сапуноў, А.М. Семянтоўскі, А.К. Сержпутоўскі, У.К. Стукаліч, В.П. Федаровіч, П.М. Шпілеўскі, П. Шэйн і інш. Развіццё краязнаўства ў рэгіёнах Беларусі і Віцебшчыне (на Полаччыне, Лепельшчыне, Сенненшчыне і інш.).

“Залатое дзесяцігоддзе” савецкага краязнаўства (1921 – 1929), сутнасць і змест фенамену. Краязнаўчыя аб’яднанні пры навуковых і вучэбных установах ў 1920-я гг. Інбелкульт як каардынуючы цэнтр краязнаўчых арганізацый Беларусі. Цэнтральнае бюро краязнаўства. Часопіс “Наш край”. Развіццё архіўнай і музейнай справы ў БССР. Археалагічныя даследаванні А. Н. Ляўданскага, К. М. Палікарповіча, С. А. Дубінскага, І. А. Сербава.

Змены ў змесце і сутнасці краязнаўчай дзейнасці ў 1930-я гады. Рэпрэсіраванне вядучых краязнаўцаў, кваліфікацыя іх дзейнасці як “нацдэмаўшчыны”. Лёс часопіса “Наш край” (“Савецкая краіна”), закрыццё Цэнтральнага бюро краязнаўства, роспуск акруговых краязнаўчых таварыстваў. Захаванне музейнага і школьнага накірункаў у краязнаўстве.

Краязнаўства ў Заходняй Беларусі. Роля краязнаўства ў гісторыі і ідэалагічнай барацьбе ў Другой Рэчы Паспалітай. Рэгіяналізм. Польскія і беларускія краязнаўчыя арганізацыі. Краязнаўства як сродак ідэалагічнай барацьбы супраць беларускага нацыянальна-вызваленчага руху. Краязнаўчая дзейнасць І.І. Стаброўскага, Ю. Ядкоўскага, М. Пецюкевіча, О. Гедэмана, Я. Драздовіча, Я. Булгака. Краязнаўчы аспект у дзейнасці Беларускага музея ў Вільне, Беларускай гімназіі, Гродзенскага археалагічнага музея, Дзісненскай гімназіі.

Гістарычнае краязнаўства пасля Другой сусветнай вайны. Асноўныя віды існавання краязнаўства: навуковае, грамадскае, школьнае.

Музейны, турысцка-краязнаўчы і пошукавы накірункі школьнага краязнаўства. Формы школьнага краязнаўства ў 1940-я – сярэдзіне 1980-х гг.: гурткі, клубы, арганізацыя паходаў, рэспубліканскіх экспедыцый піянераў і школьнікаў, школьных гісторыка-краязнаўчых музеяў і куткоў. Экспедыцыя “Мая Радзіма – СССР”. Роля Рэспубліканскага і краязнаўства і абласных цэнтраў пазашкольнай працы ў развіцці краязнаўчага руху ў БССР. Краязнаўства і ваенна-патрыятычнае выхаванне.

Грамадскае краязнаўства. Роля Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры ў ахове гісторыка-культурнай спадчыны краіны, краязнаўчых даследаваннях рэгіёнаў, прапаганды і папулярызацыі падзеяў мінуўшчыны. Роля бюлетэня “Помнікі гісторыі і культуры Беларусі” ў пашырэнні краязнаўчых даследаванняў. Дзейнасць краязнаўцаў-аматараў у 1940-я – першай палове 1980-х гг.

Развіццё краязнаўства з сярэдзіны 1980-х да нашых дзён. Змены ў стаўленні да краязнаўства з другой паловы 1980-х гг. Арганізацыйныя змены ў грамадскім краязнаўстве. Змены ў тэматыцы краязнаўства. Уклад Улашчыка М., Каханоўскага Г., Ткачова ў развіццё гістарычнага краязнаўства Беларусі. Кніга М. Улашчыка “Была такая вёска” і У. Арлова “Таямніцы полацкай гісторыі” – класічны прыклад краязнаўчай працы.

Репозиторий ВГУ

Утварэнне Беларускага фонду культуры, нефармальных грамадскіх аб'яднанняў "Талака" (Мінск), "Майстэрня" (Мінск), стварэнне Беларускага краязнаўчага таварыства, змены ў змесце дзейнасці БДТАПГіК. Дзейнасць гісторыка-культурнага таварыстваў "Узгор'е" (г. Віцебск).

Краязнаўцы-аматары Віцебшчыны: І. Абрамава, В. Арлоў, М. Баўтовіч, І. Бунта, М. Гіль, У. Глушкоў, І. Зямчонак, К. Кожан, А. Куржалаў, В. Лютынскі, А. Падліпскі, М. Плавінскі, Л. Хмяльніцкая, К. Шыдлоўскі, А. Шынкевіч, І. Януш і іншыя.

Гісторыяграфічныя даследаванні лакальнай гісторыі. Краязнаўчая тэматыка ў сродках масавай інфармацыі. Мясцовыя краязнаўчыя выданні: "Браслаўскія чытанні", "Браслаўскія сшыткі", "Віцебскія сшыткі", "Полацкі летапісец", "Павет", "Нашы карані", "Сумежжа", "Краязнаўцы Паазер'я" і другія. "Краязнаўчая газета". Краязнаўчая інфармацыя ў энцыклапедычных выданнях. Краязнаўчыя рэсурсы ў Інтэрнеце.

Сучасны стан краязнаўства. Структура сучаснага гістарычнага краязнаўства: традыцыйныя накірункі (сацыяльна-эканамічны, соцыякультурны, гісторыка-літаратурны) і спецыяльны (царкоўнае краязнаўства, мастацказнаўчае, гісторыка-экалагічнае, горадазнаўства, некрапалезнаўства і інш. патэнцыяльныя магчымаці гістарычнага краязнаўства ў выяўленні, захаванні і выкарыстанні культурнай і прыроднай спадчыны.

Рэгіянальныя асаблівасці ў развіцці краязнаўства Беларусі. Праблема дылетантызма ў краязнаўстве і шляхі яе вырашэння. Перспектывы і праблемы развіцця краязнаўства на сучасным этапе.

Раздзел 2.
РОЛЯ АРХІВАЎ, МУЗЕЯЎ І БІБЛІЯТЭК У ВЫВУЧЭННІ КРАЯЗНАЎСТВА

Архіўныя ўстановы ў Рэспубліцы Беларусь і арганізацыя іх дзейнасці. Дзяржаўныя архівы Віцебскага рэгіёну, характарыстыка іх фондаў. Методыка працы з архіўнымі матэрыяламі.

Паняцце "музей", яго тыпы, музейныя крыніцы вывучэння краю. Музейная сетка Рэспублікі Беларусь. Гістарычныя і краязнаўчыя музеі. Краязнаўчы музей –цэнтр па арганізацыі і правядзенні вывучэння рэгіёну. Матэрыялы па гісторыі краю у мясцовых музеях. Віцебскі абласны краязнаўчы музей і яго філіялы: склад фондаў і экспазіцыі. Школьны краязнаўчы музей.

Сучасныя сузеі як цэнтры вывучэння рэгіянальнай гісторыію. Агульная характарыстыка музеяў Віцебскай вобласці. Характарыстыка лепшых музеяў краю. Музеі Полацка. Музеі Оршы. Браслаўскае раённае аб'яднанне. Музеі Віцебска. Музей садавода І. Сікоры ў в. Малыя Алашкі. КАЦ імя Я. Драздовіча ў в. Германавічы. Музей СШ № 3 г. Мёры. Школныя музеі ў вв. Іванск Чашніцкага раёна, Ветрына Полацкага раёна, Празарокі Глыбоцкага раёна і інш.

Краязнаўчая дзейнасць бібліятэк. Бібліятэчная сетка РБ, краязнаўчая дзейнасць бібліятэк розных відаў і тыпаў, абласныя навук. Бібліяграфічныя рэсурсы краязнаўчай інфармацыі. Электронныя базы інфармацыі.

Раздзел 3.
ПОМНІКІ ГІСТОРЫІ І КУЛЬТУРЫ

Паняцце "помнік гісторыі і культуры", "гісторыка-культурная каштоўнасць". Заканадаўства Рэспублікі Беларусь па ахове помнікаў.

Класіфікацыя помнікаў. Праблемы класіфікацыі. Матэрыяльныя гісторыка-культурныя каштоўнасці. Нематэрыяльныя гісторыка-культурныя каштоўнасці: звычаі, традыцыі, абрады, фальклор (вусная народная творчасць), мова, яе дыялекты, змест геральдычных, тапанімічных аб'ектаў і твораў народнага мастацтва. Катэгорыі гісторыка-культурных каштоўнасцей.

Рэпазіторый ВГУ

Архітэктурна-мастацкія стылі: старажытнарускі (у т.л. полацкая і гродзенская школы дойлідства), готыка, барока, класіцызм, ампір, псеўдарускі, неаготыка, эклектыка, мадэрн і г.д.

Характарыстыка асноўных тыпаў **археалагічных** помнікаў Беларусі. Значэнне археалагічных помнікаў у вывучэнні краю. Помнікі архітэктуры. Помнікі і памятныя месцы гістарычнага мінулага. Помнікі гісторыі і культуры Беларусі і Віцебшчыны. Пісьмовыя крыніцы па гісторыі краю. Этнаграфічныя крыніцы ў вывучэнні быту і культуры насельніцтва краю. Этнаграфічныя калекцыі, збор мясцовага фальклору.

Помнікі гісторыі і культуры Беларусі.

Помнікі абарончага дойлідства Беларусі. Быхаўскі замак, Гайцюнішскі дом-крэпасць, Гальшанскі замак, Гродзенскі замак, Камянецкая (Белая) вежа, Крэўскі замак, Лідскі замак, Мірскі замак, Наваградскі замак, Смалянскі замак.

Помнікі культавага дойлідства Беларусі. Святадухаўскі кафедральны сабор у Мінску, храмы абарончага тыпу: касцёл у в. Ішкальдзь, касцёл Яна Хрысціцеля ў в. Камаі Пастаўскага раёна, Свята-Міхайлаўская царква ў в. Сынкавічы, Свята-Раства-Багародзіцкая царква ў в. Мураванка; касцёл Узнясення Прасвятой Дзевы Марыі ў Пінску, Спаса-Прэабражэнская царква ў г. Заслаўе, Сафійскі сабор у Полацку, Спаса-Ефрасіннеўская царква ў Полацку, Святадухаўская царква ў Куцеінскім манастыры (Орша); храм у Сар'і, Дабравешчанская царква, Пакроўскі сабор, Рынкавая царква, Успенскі сабор у Віцебску, Спаса-Прэабражэнская царква ў Чачэрску, Свята-Пакроўская царква ў в. Карма; касцёл Св.Францішка Ксаверыя ў Гродна, Барыса-Глебская (Каложская) царква ў Гродна, Фарны касцёл Божага цела ў Нясвіжы, Жыровіцкі манастыр, Мікалаеўская царква ў Магілёве, касцёл Прасвятой Дзевы Марыі ў Мсціслаўлі, Петра-паўлаўскі сабор і капліца кн. Паскевічаў у Гомелі .

Палацы і сядзібы Беларусі. Палац у в. Косава Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці, палац Бутрымовічаў у г.Пінску Брэсцкай вобласці, палац у в. Ружаны Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці, палац ваеннага губернатара ў г. Віцебску, палац Тызенгаўзаў у г.Паставы Віцебскай вобласці, палац Румянцавых-Паскевічаў у г. Гомелі, палац у г. Нясвіж Мінскай вобласці. Сядзібава-паркавыя комплексы свайго раёна (горада), якія захаваліся (поўнасцю ці часткова) да нашага часу. Дакладная назва аб'екта, месцазнаходжанне, архітэктурна-мастацкі стыль, канфесійную прыналежнасць, асобныя часткі і элементы архітэктурнага аблічча.

Помнікі манументальнай скульптуры Беларусі. Максіму Багдановічу ў Мінску, Францішку Багушэвічу ў в.Жупраны Ашмянскага раёна, Сымону Буднаму ў Нясвіжы, Уладзіміру Караткевічу ў Оршы і ў Віцебску, Якубу Коласу ў Мінску, Янку Купалу ў Мінску і ў в.Ляўкі Аршанскага раёна, Адаму Міцкевічу ў Навагрудку, Пятру Мсціслаўцу ў Мсціслаўлі, Напалеону Ордзе ў Іванаве Брэсцкай вобласці, Ефрасінні Полацкай у Мінску і ў Полацку, Сімяону Полацкаму ў Полацку, Францыску Скарыну (Мінск, Полацк, Ліда), Кірылу Тураўскаму ў Тураве.

Помнікі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі, Віцебшчыны. Курган Славы Савецкай арміі — вызваліцельніцы Беларусі ў Смалявіцкім раёне, мемарыяльны комплекс “Хатынь”, помнік экіпажу М.Гастэла ў Маладзечанскім раёне, манумент Перамогі ў Мінску, помнік піянеру-партызану Марату Казею ў Мінску, мемарыяльны комплекс “Брэсцкая крэпасць-герой”, манумент у гонар Маці-патрыёткі ў Жодзіна, мемарыяльны комплекс “Буйніцкае поле” ў Магілёўскім раёне, помнік Ц.П.Бумажкову ў г.п.Акцябарскі Гомельскай вобласці, мемарыяльны ансамбль у гонар воінаў-памежнікаў у Гродна, мемарыяльны комплекс “Прарыў” ва Ушацкім раёне, мемарыяльны комплекс “Праклён фашызму” ў Докшыцкім раёне, мемарыяльны комплекс у Віцебску ў гонар савецкіх воінаў-вызваліцеляў, партызан і падпольшчыкаў Віцебшчыны. Найбольш значныя помнікі ў межах свайго раёна.

Гісторыка-культурныя каштоўнасці Віцебшчыны, іх асноўныя віды і этнакультурная характарыстыка. Помнікі культавага дойлідства. Помнікі архітэктуры. Помнікі гісторыі. Помнікі горадабудаўніцтва. Помнікі мастацтва.

Рэпазіторый ВДУ

Помнікі гісторыі і культуры Віцебска.

Віцебскія замкі (Верхні, Ніжні, Узгорскі). Гарадскія ўстановы: гарадскі магістрат, ратуша, Пошта, тэлеграф, тэлефон. Гатэлі Віцебска ў пачатку ХХ ст. Банкі (пазямельны, дваранскі). Аптэкі. Бальніцы. Тэатр. Кінатэатр. Саслоўныя ўстановы (дваранскі сход).

Культавыя ўстановы. Цэрквы і манастыры (Мікалаеўскі, Успенскі, Уваскрасенскі). Касцёлы (Антонія). Сінагогі. Кірхі.

Гандлёвыя ўстановы (крамы, рынкі). Навучальныя ўстановы. Агульнаадукацыйныя (мужчынская Александраўская гімназія, прыватная гімназія Неруша, жаночая гімназія, вучылішчы). Спецыяльныя (мужчынскае духоўнае вучылішча, жаночае духоўнае вучылішча, настаўніцкі інстытут, аддзяленне МАІ). Бібліятэкі. Помнікі. Вуліцы. Дамы (дом генерала Аша, Кібардзіна, Назімава, генерал-губернатара). Трамвай. Прыстань. Чыгуначны вакзал. Гарадскія сады. Батанічны сад. Могілкі.

Праблемы ўліку і аховы помнікаў гісторыі і культуры на сучасным этапе. Правядзенне мерапрыемстваў па выяўленню, арганізацыі экспертызы, падрыхтоўкі да надання статуса гісторыка-культурнай каштоўнасці аб'ектам.

Раздзел 4.
КРАЯЗНАЎСТВА Ў ВУЧЭБНА-ВЫХАВАЎЧЫМ ПРАЦЭСЕ

Роля краязнаўства ў фарміраванні гістарычнай свядомасці і нацыянальнай самасвядомасці. Месца краязнаўства ў сістэме дзяржаўнай ідэалогіі. Роля Рэспубліканскага цэнтра турызма і краязнаўства, абласных цэнтраў пазашкольнай працы з дзецьмі і падлеткамі ў арганізацыі краязнаўчай працы ў навучальных і выхаваўчых установах.

Формы выкарыстання краязнаўства на занятках. Факультатыўныя заняткі па краязнаўству. Асноўныя формы пазакласнай краязнаўчай работы ў школе: краязнаўчыя вечарыны, віктарыны, алімпіяды, канферэнцыі; гурткі і клубы; турысцка-краязнаўчыя экскурсіі, паходы нядзельнага адпачынку, экспедыцыі, удзел у пошукавым руху; мемарыялізацыя падзей; школьны краязнаўчы музей.

Музейная педагогіка. Арганізацыя і правядзенне краязнаўчай экскурсіі і паходу нядзельнага адпачынку. Арганізацыя і дзейнасць турысцка-краязнаўчага гуртка. Праграма гуртка. Краязнаўчыя дапаможнікі.

Роля краязнаўчых даледаванняў у развіцці экскурсійна-турыстычнай дзейнасці. Узроставыя асаблівасці ў методыцы падрыхтоўцы і правядзенні экскурсіі, краязнаўчых мерапрыемстваў.

Раздзел 6.
ВЫКАРЫСТАННЕ СПЕЦЫЯЛЬНЫХ ГІСТАРЫЧНЫХ ДЫСЦЫПЛІН У ВЫВУЧЭННІ КРАЯ

Анамастыка (антрапаніміка і тапаніміка) як крыніца па гісторыі края.

Імя ў гісторыі і культуры Свету. Сэнс і значэнне імені. Імёны розных народаў. Славянскія імёны. Матывы выбару імені. Як даць імя. Мода на імёны. Мянушкі, нікі. Тлумачэнне паходжання прозвішчаў: патранімічны, прафесійны, характарыстычны. Асноўныя крыніцы па этымалогіі прозвішчаў і імёнаў.

Тапаніміка і тапанімія. Іх сувязь. Асноўныя віды тапонімаў: агаронімы, айконімы, аронімы, гадонімы, гідронімы, драмонімы, макратапонімы, мікратапонімы, урбанонімы. Асноўныя прынцыпы тлумачэння тапонімаў.

Гідронімы. Іх віды, асноўныя фарманты. Правілы вызначэння этымалогіі назвы тапоніма. Тыпалогія паходжання гідронімаў балцкага і фіна-угорскага паходжання. Складанасці пры тлумачэнні фіна-ўгорскіх і балцкіх гідронімаў. Тыпалогія гідронімаў славянскага паходжання.

Характарыстыка тапонімаў, назвы якіх атрыманы па асаблівасцях прыроднага асяроддзя. Тапонімы, назвы якіх ўтварыліся ад імёнаў і прозвішчаў асоб. Тапонімы назвы якіх звязаныя з гаспадарчым жыццём, заняткамі насельніцтва ці азначаюць сацыяльна-

Рэпазіторый ВДУ

гаспадарчую прыналежнасць. Тапонімы, назвы як звязаны з анімістычнымі ўяўленнямі, грамадскай структурай і ідэалогіяй, этнічным паходжаннем. Новастворанвя назвы. Асноўныя этапы перайменаванняў тапонімаў на Беларусі. Тапанімія Віцебска. Тапанімія Віцебшчыны. Тлумачэнне назваў населеных месцаў Беларусі, асноўных тапонімаў Беларусі, Віцебшчыны. Выкарыстанне вынікаў тапанімічных даследаванняў у вывучэнні краю.

Геральдыка. Асноўныя правілы і нормы геральдыкі. Тлумачэнне сімволікі, сэнсу асноўных колераў, геральдычных фігур, знакаў, шчытоў. Гісторыя развіцця геральдыкі на Беларусі. Геральдычныя сімвалы Віцебшчыны. Гістарычныя гербы Віцебшчыны. Новастворананыя гербы краю. Асаблівасці геральдыкі Віцебшчыны. Геральдыка Аналіз геральдычных сімвалаў Ф. Скарыны.

Нумізматыка. Нумізматыка як сродак вывучэння грашовага звароту, гандлю, развіцця эканомікі краю. Скарбы – крыніца ведаў па гісторыі рэгіёну. Найбольш вядомыя знаходкі скарбаў на Беларусі, Віцебшчыне. Характарыстыка асноўных этапаў развіцця грашовай сістэмы Беларусі. Асаблівасці грашовых адносін у гісторыі краю.

Генеалогія. Асноўныя крыніцы па генеалогіі. Асноўныя прынцыпы складання радавода. Крыніцы інфармацыі па вывучэнні гісторыі родаў. Славутыя роды Беларусі і Віцебшчыны, іх генеалагічныя дрэвы: Агінскія, Валадковічы, Лапацінскія, Сапегі, Храптовічы, Цэханавецкія. Асаблівасці сацыяльнай структуры на Віцебшчыне. Панцырныя баяры.

Фальклор і этнаграфія. Сувязь фальклорных і этнаграфічных звестак з краязнаўствам. Тлумачэнне легенд і паданняў у вывучэнні краю.

.

Раздзел 7.
КРАЯЗНАЎСТВА І ТУРЫЗМ

Характарыстыка Паазер’я (Паўночнай Беларусі): клімат, геалогія, прыроды, насельніцтва, канфесійны склад, шляхі зносін. Гісторыя Падзвіння. Гістарычныя экскурсы найбуйнешых гарадоў: Віцебск, Полацк, Орша, раённых цэнтраў. Заходняя Віцебшчына (Віленшчына). Сучасны стан вобласці.

Турыстычныя рэсурсы Беларусі, Віцебшчыны. Памятныя мясціны. Славутыя асобы Віцебшчыны (па раёнах і гарадах). Складанне турысцка-краязнаўчага маршрута.

Арганізацыя краязнаўчай працы ў рэгіёне. Праца Віцебскага акруговага краязнаўчага таварыства, М. Каспяровіча.

Формы, метады, віды, краязнаўчай дзейнасці: асветніцка-адукацыйная, навуковая, грамадская, выдавецкая. Віды працы: конкурсы, турысцка-краязнаўчыя паходы і экскурсіі, грамадскія акцыі, пленэры, канферэнцыі, экспедыцыі, канцэрты, гульні “Горад наш”, “Палёт над горадам”. Дыягностыка вынікаў.

Прэзентацыя краязнаўчай працы ў мясцовым друку. Стварэнне краязнаўчага нумару мясцовага перыядычнага выдання, падрыхтоўка бюлетэня. Тэматыка рэгіянальных даследаванняў: юбілеі, памятныя даты, тэматычныя артыкулы і нумары, славутыя асобы. Прапагандысцкая літаратура: календары, лістоўкі, буклеты, паштоўкі. Асобныя выданні.

Репозиторий ВГУ

IV. Планы семінарскіх заняткаў
"Гістарычнае краязнаўства"
(І курс, 2 семестр)

Тэма 1. УВОДЗІНЫ Ў КРАЯЗНАЎСТВА БЕЛАРУСІ.

1. Паняцце "краязнаўства". Сутнасць і значэнне гістарычнага краязнаўства.
2. Формы арганізацыі гістарычнага краязнаўства.
3. Крыніцы краязнаўчай інфармацыі.
4. Сувязь гістарычнага краязнаўства з музейнай справай. Роля краязнаўства ў патрыятычным выхаванні.

Літаратура

1. Ашурков, В.Н. Историческое краеведение: учебное пособие для исторических факультетов педагогических институтов / В.Н. Ашурков, Б.В. Кацюба, Г.Н. Матюшин; под ред. Г. Н. Матюшина. – М.: Просвещение, 1980. – 192 с.
2. Историческое краеведение Белоруссии: учебное пособие для исторических факультетов вузов республики; под ред. Э.М. Загорульского. – Мн: Изд. БГУ им. В.И. Ленина, 1980. – 263 с.
3. Каханоўскі, Г.А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI—XIX стст. / Г.А. Каханоўскі. – Мн.: Навука і тэхніка, 1984. – 120 с.
4. Краязнаўства // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 4. – Мн., 1998. – С. 452.
5. Півавар М. Месца краязнаўства ў гістарычнай навуцы і дзяржаўнай ідэалогіі Беларусі, Расіі, Украіны ў другой палове XX ст. // Краязнаўчая газета. – 2004. – № 25.
6. Півавар, М.В. Пошукавы рух як сфера краязнаўчай дзейнасці / М.В. Півавар // Гісторыя: праблемы выкладання. – 2005. – № 1. – С. 36–39.
7. Півавар, М.В. Гістарычнае краязнаўства ў Беларусі ў другой палове XX стагоддзя / М.В. Півавар // Беларускі гістарычны часопіс. – 2005. № 3. – С. 46–52.
8. Цітовіч І.У. Краязнаўства як фактар умацавання патрыятычных пачуццяў беларускай моладзі // Проблемы управления. – 2005. – № 1. – С. 128 – 132.

Тэма 2. Гісторыя краязнаўства Віцебшчыны

Семінар 1

Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI – кан. XIX ст.

1. Станаўленне гістарычнага краязнаўства: мясцовыя хронікі, працы па гісторыі краю М. Стрыйкоўскага, А. Гваніні, Я. Ласіцкага, С. Рысінскага, І. Кульчынскага.
2. Развіццё гістарычнага краязнаўства ў першай палове XIX ст. Румянцаўскі гурток і праца яго сяброў на Беларусі.
3. Краязнаўчая дзейнасць губернскіх статыстычных камітэтаў на беларускіх землях.і іх "Памятные книжки".
4. Краязнаўчая дзейнасць Т. Нарбута, З. Даленга-Хадакоўскага, Я. І К. Тышкевічаў, М. Без-Карніловіча.
5. Краязнаўчая дзейнасць А. Кіркора, А.К. Сержпутоўскага, П.М. Шпілеўскага, Р.С. Зянькевіча, А.М. Семянтоўскага, Е.Р. Раманава, П.В. Шэйна.

Рэфераты:

1. Адлюстраванне мясцовай гісторыі ў беларуска-літоўскіх летапісах, "Баркулабаўскім летапісе", "Хроніцы Сурты", "Віцебскім летапісе".
2. "Віцебскі летапіс" як крыніцы вывучэння краю.
3. "Чарцёж г. Віцебска 1664 г." як крыніцы вывучэння краю.

Репозиторий ВГУ

4. Значэнне летапісаў XVII–XVIII ст. для развіцця гістарычнага краязнаўства на беларускіх землях
5. М.П. Румяцаў і дзейнасць румянцаўскага гуртка на беларускіх землях
6. Краязнаўчая дзейнасць студэнтаў Віленскага універсітэта.
7. Віцебшчына ў працы М.В. Без-Карніловіча "Исторические сведения о примечательнейших местах в Белоруссии...".
8. Беларускае вольнае эканамічнае таварыства і яго роля ў даследаванні краю.
9. Цэнтральны архіў старажытных актавых кніг Віцебскай і Магілёўскай губерній – цэнтр архіўных даследаванняў Віцебшчыны
10. Роля Віцебскага губернскага статыстычнага камітэта ў арганізацыі даследаванняў і іх публікацыі іх вынікаў на тэрыторыі Віцебскай губерні.
11. "Памятные книжки Витебской губернии" як гістарычная крыніца.
12. Гісторыя Віцебшыны ў краязнаўчых публікацыях Губернскіх статыстычных камітэтаў ("Памятныя кніжкі", "Адрас-календары") і "Губернскіх ведамасцяў".

Літаратура

1. Улащик Н.Н. Очерки по археографии и источниковедению истории Белоруссии феодального периода / Н.Н. Улащик. – Мн.: Наука, 1973. – 303 с.
2. Алексеев, Л. В. Археология и краеведение Беларуси XVI веке – 30-е годы XX века. / Л. В. Алексеев. – Минск: Беларуская навука, 1996. – 206 с.
3. Историческое краеведение Белоруссии: учебное пособие для исторических факультетов вузов республики; под ред. Э.М. Загорульского. – Мн: Изд. БГУ им. В.И. Ленина, 1980. – 263 с.
4. Каханоўскі, Г.А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI—XIX стст. / Г.А. Каханоўскі. – Мн.: Навука і тэхніка, 1984. – 120 с.
5. Каханоўскі Г.А., Каханоўскі А.Г. Руплівец нашай старасветчыны: Яўстах Тышкевіч. – Мн., 1991.
6. Півавар, М.В. Даследчыкі Полацка-Віцебскай даўніны XVI ст. – 1944 г.: даведнік / М.В. Півавар. – Віцебск: Віцебск. абл. друк., 2006. – 176 с.
7. Прадзеіна, А. Абуджаць гістарычную рамантыку / А. Прадзеіна // Беларуская мінуўшчына. 1998. – № 1. – С. 30–32.
8. Трэпет, Л. Краязнаўства / Л. Трэпет // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі.: у 6 т. – Мінск, 1998. – Т. 4. – С. 257–260.
9. Витебский губернский статистический комитет // Витебская губерния: государственные, религиозные и общественные учреждения (1802–1917) / Т.Е. Леонтьев [и др.]. – Мн.: БелНИИДАД, 2009. – С. 382–385; Памятные кніжкі губерняў // ЭГБ. – Т. 5. – Мн., 1999. – С. 397
10. Дайнеко А.А. «Памятные книжки Витебской губернии» как источник изучения промышленности Витебщины 1861 – 1900 гг. // Архіўная спадчына Віцебшчыны як крыніца вывучэння гісторыі краю: матэрыялы архіўных чытанняў, прысвечаныя 150-годдзю з дня нараджэння А.П. Сапунова, Віцебск, 6–7 чэрвеня 2001 г. – Мн.: БелНДІДАС, 2002. – С. 146–149.

Семінар 2

Гістарычнае краязнаўства Беларусі кан. XIX – 1-й паловы XX ст

1. Даследаванні Віцебшчыны А.П. Сапуновым, М.Я. Нікіфароўскім, У.К. Стукалічам, Д.І. Даўгялам, М.Ф. Кусцінскім, В.П.Федаровічам, У.Г. Краснянскім .
2. Віцебская вучоная архіўная камісія, Віцебскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута.
3. "Залатое дзесяцігоддзе" савецкага краязнаўства (1919–1929 гг.). Змены ў змесце і характары краязнаўчай працы ў 1930-я гады.
4. Краязнаўчыя даследаванні у Заходняй Беларусі (Ота Гедэман – выдатны даследчык Браслаўшчыны, Генерал Стаброўскі і развіццё краязнаўства на Слонімшчыне, Ян

Репозиторий ВГУ

Булгак, праца музея ў г. Гродна. Краязнаўчая дзейнасць Язэпа Драздовіча, Мар'яна Пецюкевіча)

Рэфераты:

1. IX Археалагічны з'езд у Вільні 1–2.08. 1893 г. і яго роля ў ажыўленні краязнаўчых даследаванняў беларускіх зямель
2. Гісторыка-статыстычны камітэт для апісання цэркваў і прыходаў епархіі пры Свята-Уладзіміраўскім брацтве
3. Мясцовая гісторыя на старонках "Губернскіх ведамасцяў" у XIX – пач. XX ст.
4. "Витебские губернские ведомости" і развіццё гістарычнага краязнаўства на Віцебшчыне
5. "Витебская старина" А.П. Сапунова.
6. "Странички из недавней старины города Витебска" М.Я. Нікіфароўскага.
7. Паўночна-Заходняе аддзяленне Рускага геаграфічнага таварыства
8. Віцебшчына на старонках навукова-папулярных выданняў мяжы XIX-XX стст.
    1. А) Живописная Россия: Отечество наше в его земельном, историческом, племенном, экономическом и бытовом значении: Литовское и Белорусское Полесье: Репринтное воспроизведение издания 1882 г. (под редакцией Семенова П.П. – Т.3, СПб., М., 1882. – 490 с.). – Мн.: БелЭн, 1994. – 550 с.
    2. Б) Характарыстыка выдання "Россия. Полное географическое описание нашего Отечества / Под ред. В.П.Семенова. Т. 9. Верхнее Поднепровье и Белоруссия" (СПб., 1905).
    3. В) "Витебская губерния. Историко-географический и статистический отчет. Вып. 1. История. Природа. Население. Просвещение. Составлен по программе и редакцией кн. В.М. Долгоруково. Витебск: губ. Типография, 1890"
    4. Г) Віцебшчына на старонках энцыклапедыі: "Slownik geograficzny Królewstwa Polskiego i innych krajów slowjañskich"
9. Полацкі археалагічны гурток (пачатак XX ст.)
10. Віцебскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута
11. Гісторыка-краязнаўчыя выданні пачатку XX ст. ("Полоцко-Витебская старина", "Трудов ВУАК", працы В.С. Арсенцьева
12. Адлюстраванне побыту і светапогляду сялян Віцебшчыны ў працах М.Я. Нікіфароўскага.
13. Калекцыя В.П. Федаровіча

<u>**Творчае заданне:**</u>

Правесці параўнальны аналіз развіцця гістарычнага краязнаўства ў БССР і Заходняй Беларусі ў міжваенны перыяд (пісьмова).

Рэфераты па тэме "Краязнаўства Беларусі ў 1919 – 1939 гг."

1. Выдавецка-бібліяграфічная дзейнасць Віцебскага акруговага таварыства краязнаўства.
2. Неперыядычны зборнік "Віцебшчына".
3. Краязнаўчая дзейнасць Я. Драздовіча.
4. Часлаў Пяткевіч і яго даследаванне "Рэчыцкае Палессе"
5. Ота Гедэман – выдатны даследчык Браслаўшчыны
6. Генерал Стаброўскі і развіццё краязнаўства на Слонімшчыне
7. Ян Булгак – фатограф і краязнаўца
8. Краязнаўчы рух Заходняй Беларусі ў міжваенны перыяд 1919–1939 гг.

Літаратура

1. Алексеев, Л. В. Археология и краеведение Беларуси XVI веке – 30-е годы XX века. / Л. В. Алексеев. – Минск: Беларуская навука, 1996. – 206 с.

Репозиторий ВГУ

2. Архіўная спадчына Віцебшчыны як крыніца вывучэння гісторыі краю: Матэрыялы архіўных чытанняў, прысвечаныя 150-годдзю з дня нараджэння А.П. Сапунова. 6-7 чэрвеня 2001 г. – Віцебск. – Мн.: БелНДІДАС, 2002. – 232 с.
3. Булгак Ян. Край дзіцячых гадоў. – Мн.: Беларусь, 2004. – 415 с.
4. Гужалоўскі А.А. Беларускія музеі (1918—1941 гг.). – Мн., 2002.
5. 90 гадоў Віцебскай вучонай архіўнай камісіі. Матэрыялы навуковай канферэнцыі 24 лістапада 1999 г., Віцебск. – Мн.: БелНДІДАС, 2000. – 92 с.
6. Историческое краеведение Белоруссии: учебное пособие для исторических факультетов вузов республики; под ред. Э.М. Загорульского. – Мн: Изд. БГУ им. В.И. Ленина, 1980. – 263 с.
7. Каханоўскі, Г.А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI—XIX стст. / Г.А. Каханоўскі. – Мн.: Навука і тэхніка, 1984. – 120 с.
8. Бондарчик В.К., Чигринов И.Г. Николай Яковлевич Никифоровский (1845–1910): Очерк жизни и деятельности. – Мн., 1960.
9. Півавар, М.В. Даследчыкі Полацка-Віцебскай даўніны XVI ст. – 1944 г.: даведнік / М.В. Півавар. – Віцебск: Віцебск. абл. друк., 2006. – 176 с.
10. Хмяльніцкая Л. Гісторык з Віцебска (жыццяпіс Аляксея Сапунова). – Мн.: Энцыклапедыкс, 2001. – 256 с.
11. Падліпскі А. Летапісец Віцебчышыны. Мн.: “Полымя”, 1993. – 92 с.
12. Лісаў А., Падліпскі А. Краязнавец Мікалай Каспяровіч. – Віцебск: УПП “Віцебская абласная друкарня”, 2000. – 46 с.
13. Цітовіч І.У. Краязнаўчы рух на тэрыторыі Заходняй Беларусі (1921–1939 гг.) : аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.02 / І.У. Цітовіч; Беларус. дзярж. ун-т. – Мн., 2005. – 16 с.
14. Чыгрын С. Генерал... ад краязнаўства [Стаброўскі І.І.] // Беларуская мінуўшчына. – 1995. –№ 3. – С. 54–58
15. Шумейко М.Ф. Витебская ученая архивная комиссия – центр архивно-археографических и краеведческих изысканий в губернии в первой четверти XX в. // Источниковедение и краеведение в культуре России... – С. 318–320.
16. Шумейко М.Ф. Полевая, камеральная и эдиционная археография в деятельности Витебской ученой архивной комиссии // 90 гадоў Віцебскай вучонай архіўнай камісіі... – С. 25–31.
17. Шумейко М.Ф. Архивист и археограф Дмитрий Иванович Довгялло. – Мн.: БелНИИДАД, 2002. – 165 с.

Энцыклапедыя гісторыі Беларусі, артыкулы: Віцебскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута, Віцебская вучоная архіўная камісія, Віцебскае акруговае краязнаўчае таварыства; Витебские губернские ведомости, Віцебская даўніна, Віцебскі абласны краязнаўчы музейВіцебскі летапіс, Віцебскі царкоўна-археалагічны музей, Віцебскі цэнтральны архіў старажытных актаў, “Віцебшчына”, Краязнаўства, “Наш край” і інш. Глядзець па персаналіях: Сапуноў А.П., Нікіфароўскі М.Я. Прыклад: Віцебскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута // ЭГБ. – Т. 2. – Мн.: БелЭн, 1994. – С. 318.

Семінар 3

Гістарычнае краязнаўства Беларусі другой паловы XX ст да нашых дзён

1. **Асноўныя накірункі развіцця гістарычнага краязнаўства Беларусі другой паловы XX ст.** [*Историческое* краеведение Белоруссии: Учеб. пособие / Под ред. Э.М. Загорульского. – Мн., 1980.; Гістарычнае краязнаўства ў Беларусі ў другой палове XX стагоддзя / М.В. Півавар // Беларускі гістарычны часопіс. – 2005. № 3. – С. 46–52; Півавар, М.В. Развіццё краязнаўства на Беларусі ў другой палове XX ст. / М.В. Півавар // История и культура Европы в контексте становления и развития региональных цивилизаций и культур: актуальные проблемы из исторического прошлого и современности: материалы Международной научно-теоретической конференции, Витебск, 29–31 октября 2003 г. /

Репозиторий ВГУ

Витебск. гос. ун-т. им. П.М. Машерова; редкол.: В.А. Космач [и др.]. – Витебск, 2003. – С. 232–233.]

2. **Рэгіянальныя асаблівасці ў развіцці краязнаўства Беларусі** [Гістарычнае краязнаўства ў Беларусі ў другой палове ХХ стагоддзя / М.В. Півавар // Беларускі гістарычны часопіс. – 2005. № 3. – С. 46–48;]
3. **Школьнае краязнаўства ў 1960 – 2000-я гг.** [Детский туризм и краеведение в Беларуси / Авт.-сост. С.М. Митрахович. – Мн., 2003.; Гістарычнае краязнаўства ў Беларусі ў другой палове ХХ стагоддзя / М.В. Півавар // Беларускі гістарычны часопіс. – 2005. № 3. – С. 46–50;]
4. **Краязнаўчая дзейнасць грамадскіх аб'яднанняў (БДТАПГіК, Беларускі фонд культуры, Беларускае краязнаўчае таварыства, "Паходня" (г. Гродна), "Талака" (г. Мінск).** [*Трэпет*, Л. Краязнаўства / Л. Трэпет // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі.: у 6 т. – Мінск, 1998. – Т. 4. – С. 257–260; *Каханоўскі*, Г.А. Беларускае краязнаўчае таварыства // Археалогія і нумізматыка Беларусі: Энцыклапедыя / редкал.: І.П. Шамякін (гл. ред.) [і др.]. – Мінск.: БелЭн., 1993. – С. 81; Півавар, М.В. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў 1961 – 1991 гг.: аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.02 / М.В. Півавар; Беларус. дзярж. ун-т. – Віцебск: Выдавецтва УА "ВДУ імя П.М. Машэрава", 2007. – 21 с.]
5. **Дзейнасць гісторыка-культурнага таварыства "Узгор'е" (г. Віцебск)** [Півавар, М.В. Краязнаўчая дзейнасць клуба "Узгор'е" ў Віцебску ў канцы 1980 – пачатку 90-х гадоў / М.В. Півавар // Веснік Віцебскага дзяржаўнага універсітэта. – 2004. – № 4. – С. 10–13.]

Літаратура

1. Гужалоўскі А.А. Музеі Беларусі (1941–1991 гг.). – Мн., 2004.
2. Детский туризм и краеведение в Беларуси / Авт.-сост. С.М. Митрахович. – Мн., 2003.
3. Историческое краеведение Белоруссии: Учеб. пособие / Под ред. Э.М. Загорульского. – Мн., 1980.
4. Каханоўскі, Г.А. Беларускае краязнаўчае таварыства / Г.А. Каханоўскі // Археалогія і нумізматыка Беларусі: Энцыклапедыя / редкал.: І.П. Шамякін (гл. ред.) [і др.]. – Мінск.: БелЭн., 1993. – С. 81.
5. Півавар, М.В. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў 1961 – 1991 гг.: аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.02 / М.В. Півавар; Беларус. дзярж. ун-т. – Віцебск: Выдавецтва УА "ВДУ імя П.М. Машэрава", 2007. – 21 с.
6. Півавар, М.В. Краязнаўчая дзейнасць клуба "Узгор'е" ў Віцебску ў канцы 1980 – пачатку 90-х гадоў / М.В. Півавар // Веснік Віцебскага дзяржаўнага універсітэта. – 2004. – № 4. – С. 10–13.
7. Півавар, М.В. Гістарычнае краязнаўства ў Беларусі ў другой палове ХХ стагоддзя / М.В. Півавар // Беларускі гістарычны часопіс. – 2005. № 3. – С. 46–52.
8. Ткачоў, М. Паходня: кн. публіцыстыкі / рэд.-склад. С.П. Самуэль. – Мінск: БелЭн, 1994. – 288 с.
9. Трэпет, Л. Краязнаўства / Л. Трэпет // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі.: у 6 т. – Мінск, 1998. – Т. 4. – С. 257–260.

Семінар 4

Сучасны стан і перспектывы краязнаўства

1. **Праца краязнаўцаў-аматараў (на прыкладзе: Улашчыка М., Каханоўскага Г., Падліпскага А., Плавінскага М., Мельнікава М.Ф.)** [артыкулы ў Энцыклапедыі гісторыі Беларусі: "*Каханоўскі* Г.", "*Улашчык* М."; уступнае слова пра Улашчыка з кнігі: Улашчык, М. Выбранае / М. Улашчык. – Мн.: Беларускі кнігазбор, 2001. – 608 с.; Півавар, М.В. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў 1961 – 1991 гг.: аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.02 / М.В. Півавар; Беларус. дзярж. ун-т. – Віцебск: Выдавецтва УА "ВДУ імя П.М. Машэрава", 2007. – 21 с.; Півавар, М. Краязнаўца з Віцебска, або Не забывайма пра сваіх руплівцаў // артыкул у Інтэрнэце – па пошукавіку набраць назву артыкула, ці "Плавінскі М",]

Репозиторий ВГУ

2. **Выданне “Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі”, кніг гісторыка-дакументальнай хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі “Памяць”.** [Аналіз кнігі “Памяць” раёна ці горада месца пражывання]
3. **Мясцовая краязнаўчая перыёдыка** (“Полацкі летапісец”, “Віцебскія сшыткі”, “Браслаўскія чытанні”, “Браслаўскія сшыткі”,”Мішпоха”). “Краязнаўча газета” [аналіз тэматыкі, праблематыкі, складу аўтараў, карэспандэнцыі, мэтаў, часу, існавання]
4. **Краязнаўчыя рэсурсы ў Internet. Пошук краязнаўчай інфармацыі ў сродках масмедыа** [аналіз сайта “Наш край Віцебшчына”, сайта Віцебскай абласной бібліятэкі, сайтаў раённых выканкамаў і іншыя].
5. **Перспектывы і праблемы развіцця краязнаўства на сучасным этапе**. Дылетантызм ў краязнаўстве [Півавар М. Месца краязнаўства ў гістарычнай навуцы і дзяржаўнай ідэалогіі Беларусі, Расіі, Украіны ў другой палове ХХ ст. // Краязнаўчая газета. – 2004. – № 25.]

<u>Творчае заданне:</u>

- Правесці параўнальны аналіз развіцця гістарычнага краязнаўства ў БССР і Заходняй Беларусі ў міжваенны перыяд (пісьмова).
- Зрабіць аналіз кнігі “Памяць”, прысвечанай роднаму гораду, раёну (пісьмова) .

Рэфераты:

1. Кніга М. Улашчыка “Была такая вёска” – класічны прыклад краязнаўчай працы.
2. Бюлетэнь “Помнікі гісторыі і культуры Беларусі”, яго роля ў пашырэнні краязнаўчых даследаванняў.
3. “Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі” і яго значэнне ў развіцці гістарычнага краязнаўства Беларусі.
4. Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры: структура, напрамкі дзейнасці, вынікі.
5. Краязнаўцы Віцебшчыны другой паловы ХХ ст.
6. Характарыстыка кніг і артыкулаў краязнаўцаў-аматараў Віцебшчыны (І. Абрамавай, А. Падліпскага, Л. Хмяльніцкай і інш.).
7. Альманах “Полоцкий летописец”
8. Часопіс “Віцебскі сшытак”
9. Краязнаўчыя рэсурсы ў Internet.
10. Браслаўскія музей – арганізатар і каардынатар вывучэння краю
11. Краязнаўчыя выданні Заходняй Віцебшчыны

Літаратура

1. Гужалоўскі А.А. Музеі Беларусі (1941–1991 гг.). – Мн., 2004.
2. Детский туризм и краеведение в Беларуси / Авт.-сост. С.М. Митрахович. – Мн., 2003.
3. Півавар, М.В. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў 1961 – 1991 гг.: аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.02 / М.В. Півавар; Беларус. дзярж. ун-т. – Віцебск: Выдавецтва УА “ВДУ імя П.М. Машэрава”, 2007. – 21 с.
4. Півавар, М.В. Гістарычнае краязнаўства ў Беларусі ў другой палове ХХ стагоддзя / М.В. Півавар // Беларускі гістарычны часопіс. – 2005. № 3. – С. 46–52.
5. Трэпет, Л. Краязнаўства / Л. Трэпет // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі.: у 6 т. – Мінск, 1998. – Т. 4. – С. 257–260.
6. Улашчык, М. Выбранае / М. Улашчык. – Мн.: Беларускі кнігазбор, 2001. – 608 с.

Тэма 3. РОЛЯ АРХІВАЎ, БІБЛІЯТЭК, МУЗЕЯЎ У ВЫВУЧЭННІ КРАЯЗНАЎСТВА

1. Архіўныя установы Рэспублікі Беларусь, асноўныя напрамкі іх дзейнасці

Рэпазіторый ВДУ

2. Дзяржаўныя архівы Віцебскага рэгіёну, характарыстыка іх фондаў
3. Праца даследчыка з архіўнымі дакументамі
4. Абласныя універсальныя навуковыя бібліятэкі – цэнтры краязнаўчай інфармацыі ў рэгіёне. Бібліяграфічныя рэсурсы краязнаўчай інфармацыі ў бібліятэках Віцебска
5. Музейная сетка Рэспублікі Беларусь, спецыфіка краязнаўчай дзейнасці музеяў розных профіляў
6. Гістарычныя і краязнаўчыя музеі
7. Віцебскі абласны краязнаўчы музей і яго філіялы: склад фондаў і экспазіцыі

Творчае заданне:

- Выявіць бібліяграфічных рэсурсаў пра сваю малую радзіму (населены пункт, раён).
- Складзіце спіс выданняў, якія неабходна мець у бібліятэцы навучальнай, навуковай, грамадскай, дзяржаўнай установы для аптымізацыі вывучэння роднага краю (на матэрыялах Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Нацыянальнай Расійскай бібліятэцы і інш.)
- Складзіце спіс музеяў, якія варта стварыць у раёне/горадзе, вобласці пражывання

Літаратура

1. Ашурков В.Н., Кацюба Д.В., Матюшин Г.Н. Историческое краеведение. – М., 1980.
2. Батракова, К.П. Основные направления краеведческой работы в ЦГИА БССР в г. Гродно / К.П. Батракова // Матэрыялы рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі “Музеі і развіццё гістарычнага краязнаўства” прысвечанай 70-годдзю Гродзенскага гісторыка-архіўнага музея, Гродна, 8–9 кастрычніка 1990 г. / Грод. дзярж. гіст.-арх. музей; ГрДУ ім. Я. Купалы; абл. аддзял. Бел. добраахв. тав-ва аховы помн. гіст. і культ. ; рэдкал.: В.М. Царук [і інш.]. – Гродна: ГОУТ. – С. 54–56.
3. Витебщина архивная: история, фонды, персоналии (сер. XIX – XX вв.). – Мн.: БЕЛНІІДАД, 2002. – 213 с.
4. Гужалоўскі, А.А. Музеі Беларусі (1941–1991 гг.) / А.А. Гужалоўскі. – Мн.: НАРБ, 2004. – 218 с.
5. Закон Рэспублікі Беларусь № 70-3 «Аб музеях і музейным фондзе Рэспублікі Беларусь» ад 12 снежня 2005 г.
6. Историческое краеведение Белоруссии: Учеб. пособие / Под ред. Э.М. Загорульского. – Мн., 1980.
7. Калбаска, А.М. Агляд развіцця музейнай справы ў Беларусі (1971–1985) / Калбаска, А.М. // Беларускія музеі. Гісторыя, Хроніка. Сучаснасць. Музейныя сшыткі: навук. метад. зб. – Мінск: БелІПК, 1998. – С. 52–57.
8. Колбаско, А.Н. Деятельность музеев Белорусской ССР по воспитанию трудящихся на патриотических и трудовых традициях белорусского народа. 1917–1985 гг.: афтореф. дис. … канд. ист. наук / А.Н. Колбаско; МГПИ им. М. Горького. – Минск, 1990. – 20 с.
9. Карлюкевіч, А. Знойдзенае і … згубленае? / А. Карлюкевіч // “Веснік архівіста”. Беларускі археаграфічны штогоднік. Вып. 1. / рэд. кал. Р.П. Платонаў (гал. рэд.) і інш. – Мінск: БелНДІДАС, 2000. – С. 92–97.
10. Краязнаўчая работа Замоцкай сельскай бібліятэкі Чашніцкай ЦВС, як аснова адраджэння культуры і памяці / склад. Міцькавец С.В., Сцяпанава Т.Ф. – Віцебск: Абласная друкарня, 1992. – 32 с.
11. Курылёнак, В. Станаўленне асветніцкай работы музеяў на Беларусі / В. Курылёнак // Гісторыя: праблемы выкладання. 2003. – №3. – С. 56–59.
12. Лютынскі В. З гісторыі музейнай справы ў Оршы // Аршанская газета. – 2001. – № 92, 93.
13. Мяшэчка, Я.М. Краязнаўства і музеі / Я.М. Мяшэчка // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1973. – № 1. – С. 51.

Репозиторий ВГУ

14. Палажэнне аб музеі навучальна-выхаваўчай установы: Зацверджана загадам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь № 697 ад 24 лістапада 1999 г. // Герасименко Н.П., Митрахович С.С. Маршрутами познания и воспитания: Пособие для учителей и руководителей туристско-экскурсионной работы. – Мн., 2001. – С. 265 – 270.
15. Пішчулёнак М.У. Віцебшчына архіўная // БГЧ. – 2002. – № 4. – С. 30 – 36.
16. Селяменеў В. “На нашых паліцах – гісторыя” [НАРБ] // Беларуская мінуўшчына. – 1997. – № 2. – С. 7–10.
17. Соніч А. Нацыянальны гістарычны // БМ. – 1997. – № 5. – С. 24 – 27.
18. Туманов В.Е. Школьный музей: Методическое пособие. – М., 2003.
19. Шумейко М.Ф., Козак К.И., Селеменев В.Д. Архивоведение Беларуси: в 2-х ч. Мн., 1998.
20. Шумейко М.Ф. Роль исторического краеведения Беларуси в подготовке архивистов республики // Преподавание краеведения и москвоведения в высших учебных заведениях: Сборник / Сост. В.Ф. Козлов, С.О. Шмидт. – М.: АНО ИЦ “Москвоведение”, 2002. – 292 с. – С. 118–124.
21. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: артыкулы: архіў, НАРБ, НГАБ і інш.

Тэма 4. КРАЯЗНАЎСТВА Ў ВУЧЭБНА-ВЫХАВАЎЧЫМ ПРАЦЭСЕ

1. Краязнаўства на ўроках гісторыі
2. Асноўныя формы пазакласнай краязнаўчай работы ў школе
3. Арганізацыя і дзейнасць факультатыву па краязнаўству
4. Афармленне краязнаўчай экспазіцыі і праца па стварэнню аўтарскай канцэпцыі музея
5. Арганізацыя і правядзенне краязнаўчай экскурсіі і паходу

Творчыя заданні:

- Распрацуйце прыкладны план работы краязнаўчага (турысцкага, археалагічнага, літаратурнага, этнаграфічнага, царкоўнага, комплекснага) гуртка;
- Распрацуйце прыкладны план мерапрыемства на краязнаўчую тэму;
- Распрацуйце прыкладны план краязнаўчай экспазіцыі ў школе;
- Распрацуйце прыкладны план правядзення краязнаўчай экскурсіі/паездкі;
- Аформіце краязнаўчы выпуск сценгазеты гістарычнага факультэта;
- Падрыхтуйце краязнаўчую віктарыну “Ці ведаеце вы Віцебск?” (*горад/раён пражывання*)

Літаратура

1. Барыс, С. Краязнаўства ў школе. Якім яму быць? / С. Барыс // Беларускі гістарычны часопіс. – 2003. – № 4. – С. 76–77.
2. Галіч, А.Э. Школьныя музеі – захавальнікі і прапагандысты нацыянальнай спадчыны / А.Э. Галіч // Детский туризм и краеведение Беларуси – Минск.: РИФТУР, 2003. – 104 с. – С. 55–66.
3. Гістарычнае краязнаўства – дзейсны фактар інтэнсіфікацыі навучальнага працэсу ў школе і ВНУ: тэзісы навукова-метадычнай канферэнцыі, г. Гродна, 27-28 кастр. 1994 / ГрДУ ім. Я. Купалы; кафедра гіст. Беларусі; склад. Крэнь І.П. (гал. рэд.). [і інш.]. – Гродна: ГОУТ, 1994. – 112 с.
4. Жуковский, А.С. Школьный музей боевой и революционной славы / А.С. Жуковский. – Минск: Народная асвета, 1973. – 136 с.
5. Иванов, П.В. Основы школьного краеведения / П.В. Иванов. – Петрозаводск: Изд-во ПГУ, 1986. – 106 с.

Репозиторий ВГУ

6. Историческое краеведение Белоруссии: учебное пособие для исторических факультетов вузов республики; под ред. Э.М. Загорульского. – Минск: Изд. БГУ им. В.И. Ленина, 1980. – 263 с.
7. Корзюк, А. Проведение уроков-экскурсий в музеях при изучении истории Беларуси в средней школе / А. Корзюк // Гісторыя: праблемы выкладання. 2003. – № 4. – С. 43.
8. Методика историко-краеведческой работы в школе / под ред. Н.С. Борисова, – М.: Просвещение, 1982. – 123 с.
9. Методические рекомендации учителю-стажеру по сбору краеведческого материала (досоветский период) / сост. Я.Н. Мараш. – Гродно: ГОУТ, 1988. – 23 с.
10. Мешечко, Е.Н. Развитие краеведения в Беларуси и современность / Е.Н. Мешечко // Краеведение в учебно-воспитательном процессе школ и вузов: материалы республиканской научно-практической конференции, Брест, 16–17 октября 2003 г. / БрГУ им. А.С. Пушкина; гл. ред. С.Г. Рачевский. – Брест: Изд-во БрГУ им. А.С. Пушкина, 2003. – С. 9–15.Музеі школ і ПТВ Віцебскай вобласці: даведнік / склад. А.В. Куржалаў. – Віцебск: друкарня ім. Камінтэрна, 1995. – 95 с.
11. Рывкин М.С. Из опыта внеклассной краеведческой работы по истории. М.-Л.: Академия педагогических наук, 1961. – 40 с.
12. Фядута, В.У. Месца і роля школьнага гістарычнага краязнаўства ў фарміраванні нацыянальнай самасвядомасці вучняў / В.У. Фядута // Сайт Гродненского государственного унивеситета им. Я. Купалы [Электронны рэсурс]. – 2004. Рэжым доступу: http://www.grsu.unibel.by /~littc/html/confer/publ/97/etnas97/ch11.html. Дата доступу: 09.10.2005.
13. Чорны, Д. М. Краязнаўчая работа ў школе. З вопыту Клецкай СШ № 2 / Д. М. Чорны. – Мінск.: Народная асвета, 1976. – 62 с.
14. Школьные туристские маршруты по Белоруссии. – Минск: Народная асвета, 1969. – 126 с.

Тэма 5. ПОМНІКІ ГІСТОРЫІ І КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСІ

Семінары 1–3.

1. Класіфікацыя помнікаў гісторыі і культуры. Праблемы класіфікацыі. Паняцце “помнік гісторыі і культуры”, “гісторыка-культурная каштоўнасць”.
2. Матэрыяльныя гісторыка-культурныя каштоўнасці. Нематэрыяльныя гісторыка-культурныя каштоўнасці
3. Пісьмовыя крыніцы па гісторыі краю.
4. Археалагічныя помнікі Беларусі і іх значэнне ў вывучэнні краю.
5. Помнікі архітэктуры Віцебшчыны

Творчыя заданні:

- Вызначце гісторыка-культурная каштоўнасці раёна/горада пражывання па катэгорыях;
- Падрыхтуйце паведамленне пра асноўныя гісторыка-культурныя каштоўнасці раёна пражывання;
- Асноўныя гісторыка-культурныя каштоўнасці Віцебска;
- Падрыхтуйце дакументы, неабходныя для аб’яўлення пэўнага будынка гісторыка-культурнай каштоўнасцю (па матэрыялах “Закона аб ахове гісторыка-культурных каштоўнасцяў);
- Падрыхтуйце спіс помнікаў і памятных шыльд, якія патрабуюць першачарговага узвядзення ў раёне/горадзе пражывання, Віцебску

Рэфераты:

1. Помнікі архітэктуры г. Віцебска
2. Помнікі культавага дойлідства г. Віцебска
3. Помнікі г. Віцебска

Рэпазіторый ВДУ

4. Памятныя шыльды г. Віцебска
5. Памятныя месцы Беларусі і Віцебшчыны
6. Знакавыя помнікі архітэктуры Беларусі

Літаратура

1. Историческое краеведение Белоруссии: учебное пособие для исторических факультетов вузов республики; под ред. Э.М. Загорульского. – Минск: Изд. БГУ им. В.И. Ленина, 1980. – 263 с.
2. Галіч, А.Э. Школьныя музеі – захавальнікі і прапагандысты нацыянальнай спадчыны / А.Э. Галіч // Детский туризм и краеведение Беларуси – Минск.: РИФТУР, 2003. – 104 с. – С. 55–66.
3. Данилюк, Ю.З. Общественные формы охраны памятников истории Украины на современном этапе / Ю.З. Данилюк // Историческое краеведение в СССР: Вопросы теории и практики / Ин-т ист. АН УССР; сост. Р.Т. Тронько. – Киев: Наукова думка, 1991. – 242–246.
4. Лихачев, Д.С. Памятники культуры – всенародное достояние / Д.С. Лихачев // История СССР. – 1961. – № 3. – С. 3–13.
5. Мараш, Н.Я. Помнікі працоўнай славы, іх улік і класіфікацыя / Н.Я. Мараш, А.М. Плешавеня // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1977. – № 4. – С. 22–24.
6. Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. Інфармацыйны навукова-метадычны бюлютэнь Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры (1969–1988). "Спадчына" (1989–1991).
7. Устав Белорусского добровольного общества охраны памятников истории и культуры. Минск: Беларусь, 1972. – 24 с.
8. Чарняўская, Т.І. Архітэктура Віцебска: з гісторыі планіроўкі і забудовы горада / Т.І. Чарняўская. – Мн.: Навука і тэхніка. – 102 с.
9. Шмидт, С.О. Краеведение и документальные памятники: учеб. пособие / С.О. Шмидт. – Тверь: Книжное издательство, 1992. – 86 с.

Літаратура пра гісторыка-культурныя помнікі Віцебска і Віцебшчыны

1. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Віцебская воблаць. – Мн., 1985. – 496 с.
2. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Віцебск: у 2-х кн. – Мн.: БелЭн, 2002. + кнігі "Памяць" па раёнах і гарадах.
3. Витебск: Энциклопедический справочник. Мн.: БелСЭ, 1988. – 408 с.
4. Чарняўская, Т.І. Архітэктура Віцебска: з гісторыі планіроўкі і забудовы горада / Т.І. Чарняўская. – Мінск: Навука і тэхніка. – 102 с.
5. Левко О.Н. Экскурсия по древнему Витебску. Мн.: Полымя, 1984. – 32 с.
6. Памятные места Витебска: Фотоальбом. – Витебск, 1987.
7. Кішчык Ю.Н. Панарама старога Віцебска. Мн., 1995. – 139 с.
8. Якімовіч, Ю.А. Помнікі мураванага грамадзянскага дойлідства Віцебска XIX – пачатку XX ст. – Мінск: Полымя, 1990. – 46 с.
9. Подлипский А., Рогач В. Доски, берегущие память. – Витебск: ВАД, 2006. – 95 с.
10. Путеводитель

Асобныя выданні

1. Подлипский А., Чернявская Т. Городская ратуша Витебска. – Витебск: Обл. типогр. им. Коминтерна, 1986. – 4 с.
2. Подлипский А. Соратники В.И. Ленина на Витебщине. М.И. Калинин в Витебске и Орше. – Витебск: ВОУТ им. Коминтерна, 1987. – 4 с.
3. Подлипский А. Губернаторский дворец в Витебске. – Витебск: тип. им. Коминтерна, 1990. – 4 с.
4. Подлипский А. Памятник героям Отечественной войны 1812 года в Витебске. – Витебск: тип. им. Коминтерна, 1990. – 4 с.
5. Хмяльніцкая Л. Ратуша. Віцебск, 1997.

Репозиторий ВГУ

Тэма 6. ВЫКАРЫСТАННЕ СПЕЦЫЯЛЬНЫХ ГІСТАРЫЧНЫХ ДЫСЦЫПЛІН У ВЫВУЧЭННІ КРАЮ

Семінар 1–2.

1. Анамастыка (антрапаніміка і тапаніміка) як крыніца па гісторыі краю
2. Аналіз тапанімічных аб'ектаў Беларусі і Віцебшчыны
3. Роля палеаграфіі ў краязнаўчых даследаваннях. Эпіграфіка
4. Нумізматыка і сфрагістыка ў краязнаўчых даследаваннях
5. Геральдыка рэгіёнаў Беларусі. Геральдычныя сімвалы Віцебшчыны. Асаблівасці геральдыкі Віцебшчыны
6. Генеалогія. Асноўныя прынцыпы складання радавода

Творчыя заданні:

- Скласці ўласны радавод;
- Высветліце этымалогію свайго імя і прозвішча;
- Высветліце гісторыю сімволікі роднага населенага пункта, раёна, вну;
- Складзіце свой радавы знак на аснове прынцыпаў геральдыкі;
- Распрацуйце герб горада, вёскі (у адпаведнасці з геральдычнымі традыцыямі);
- Распрацуйце свой радавы герб ці знак;
- Зрабіце аналіз гравюры Ф. Скарыны (Арлоў У. Таямніцы Полацкай гісторыі. – Мн., 2002. – С. 173–175)

Рэфераты:

1. Урбанімія Віцебска
2. Віцебскі (Аршанскі, Глыбоцкі, Полацкі, Наваполацкі) імёнаслоў
3. Гісторыя ў назвах вуліц горада/раённага цэнтра (пражывання)
4. Нефармальныя урбананімія Віцебска (горада пражывання)
5. Імёны маёй групы
6. Прозвішчы маёй групы
7. Славутыя роды Віцебшчыны
8. Геральдыка Віцебшчыны
9. Клады Віцебшчыны
10. Нумізматычныя калекцыі ў музеях Віцебшчыны
11. Гісторыя Віцебшчыны ў люстэрку нумізматыкі

Літаратура

1. Историческое краеведение Белоруссии: Учеб. пособие / Под ред. Э.М. Загорульского. – Мн., 1980.
2. Жучкевич В.А. Топонимика Белоруссии. – Мн.: Наука и техника, 1968. – 184 с.
3. Жучкевіч В.А. Чаму так названа. – Мн.: Народная асвета, 1969. – 119 с.
4. Жучкевич В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии. – Мн., 1974. – 448 с.
5. Жучкевич В.А. Общая топонимика. Мн.: Высшая школа, 1980. – 287 с.
6. Яшкін І.Я. Беларускія геаграфічныя назвы. Тапаграфія. Гідралогія / пад рэд. М.В. Бірыла. Мн.: Навукаі і тэхніка, 1971. – 256 с.
7. Бірыла М.В. Беларуская антрапанімія: Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы. – Мн., 1966.
8. Лемцюгова В.П. Беларуская айканімія. – Мн., 1970.
9. Лыч Л.М. Назвы зямлі беларускай. – Мн., 1994.
10. Мезенка Г.М. Мужчынскія ўласныя імёны гараджан Віцебска ў сярэдзіне XVII ст. // Віцебскі сшытак. – Віцебск, 1996. – № 2. – С. 64 – 69.
11. Мезенка Г.М. Назвы вуліц расказваюць. – Віцебск, 1995.

Репозиторий ВГУ

12. Мезенко А.М. Урбанонимия Белоруссии. – Мн., 1991.
13. Несцяровіч В.І. Старажытныя рукапісы беларускіх татар. – Віцебск, 2003.
14. Рогалеў А.Ф. Назвы Бацькаўшчыны (тапанімія Беларусі). – Гомель: Барк, 2008. – 216 с.
15. Суперанская А.В. Как Вас зовут? Где Вы живёте? – М.: Наука, 1964. – 94 с.
16. Суперанская А.В. Современные русские фамилии. – М.: Наука, 1981; Изд. 2-е, 1984. – 176 с.
17. Суперанская А.В. Что такое топонимика? – М.: Наука, 1985. – 176 с.
18. Суперанская А.В. Имя – через века и страны. – М.: Наука, 1990. – 190 с.
19. Суперанская А.В. Словарь русских личных имён. – М.: АСТ. 1998. – 528 с.; М.: Эксмо, 2003. – 554 с.; М., 2004. – 554 с.; М., 2005. – 554 с.
20. Суперанская А.В. Ваше имя? Рассказы об именах разных народов. – М.: Армада-Пресс. 2001. – 254 с.
21. Суперанская А.В. Любители слова: Языкознание для детей. – М., 2002. – 80 с.
22. Суперанская А.В. Современный словарь русских имён. – М.: Айрис-пресс. 2005. – 375 с.
23. Намитокова Р. Ю. Региональная ономастика: Учебно-методическое пособие. – Майкоп, 2005. – 70с.

Геральдыка

24. Адамушко В.И., Елинская М.М. Гербы и флаги Беларуси. – Мн.: Беларусь, 2006. – 256 с.
25. Гербы городов, губерний, областей и посадов Российской империи внесенные в полное собрание законов с 1649 по 1900 го. Составил П.П. фон-Винклер. – С-Пб, 1899 [репринтное издание]. – М.: «Планета», 1990. – 224 с.
26. Цітоў А. Геральдыка Беларусі (ад пачаткаў – да канца XX стагоддзя). – Мн.: Мінская фабрыка каляровага друку, 2007. – 128 с.

Нумізматыка, Сфрагістыка, Палеаграфія

27. Карский Е.Ф. Славянская кирилловская палеография: Факсимильное изд. – М., 1979.
28. Рябцевич В.Н. Нумизматика Беларуси. – Мн., 1995.
29. Рябцевич В.Н. О чем рассказывают монеты. – Мн., 1980.
30. Цітоў А.К. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі: Ілюстраваны курс лекцый. – Мн., 1999.
31. Бектинеев Ш.И. Денежное обращение Великого княжества Литовского в XIII – XV вв. – Мн., 1994.

Тэма 7. КРАЯЗНАЎСТВА І ТУРЫЗМ

1. Турыстычныя рэсурсы Беларусі
2. Турыстычныя рэсурсы Віцебшчыны
3. Турыстычныя рэсурсы наваколляў Віцебска
4. Арганізацыя і правядзенне турысцка-краязнаўчых паходаў, экскурсій

<u>Творчыя заданні:</u>

- Скласці план экскурсіі па г. Мінску;
- Скласці план экскурсіі па г. Віцебску;
- Скласці план экскурсіі па аднаму з раённых гарадоў Віцебскай вобласці;
- Скласці маршрут паходу па родным краі.

Рэфераты:

1. Этна-культурныя маршруты ў Віцебску (яўрэі, латышы, немцы, палякі, французы, рускія, літоўцы, італьянцы, чэхі і інш.).
2. Этна-культурныя маршруты Віцебшчыне (яўрэі, латышы, немцы, палякі, французы, рускія, літоўцы, італьянцы, чэхі і інш.).
3. Віцебск праваслаўны
4. Віцебск каталіцкі
5. Віцебск рабочы (экскурсія па асноўных прадпрыемствах горада)
6. Віцебск ваенны (гісторыя горада ў ваенных канфліктах)
7. Віртуальная экскурсія па Віцебскіх замках
8. Віцебск забаўляльны (экскурсія па забаўляльных установах горада)
9. Віцебск рэстаранны (экскурсія па рэстаранах і кафэ горада)

Репозиторий ВГУ

10. Віцебскі некропаль (могілкі Віцебска)
11. *Пры жаданні, можна падрыхтаваць рэфераты на прапанаваны тэмы па горадзе пражывання*

Літаратура

1. Віцебскі раён: краязнаўчыя нарысы / І.А. Абрамава [і інш.]; аўт.-уклад. М.В. Півавар. – Мінск: Паркус плюс, 2008. – 328 с.
2. Историческое краеведение Белоруссии: Учеб. пособие / Под ред. Э.М. Загорульского. – Мн., 1980.
3. Жучкевич В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии. – Мн., 1974. – 448 с.
4. Півавар, М.В. "Туристическо-краеведческая экскурсия по пойме Лужеснянки к усадьбе Сапунова в урочище Каховка" / М.В. Півавар // 90 гадоў Віцебскай вучонай архіўнай камісіі: матэрыялы навуковай канферэнцыі, Віцебск, 24 лістапада 1999 г. – Мн.: БелНДІДАС, 2000.
5. Пивовар, Н.В. Туристско-краеведческие походы и экскурсии в окрестностях Витебска / Н.В.Пивовар. – Витебск, 2002. – 116 с.
6. кнігі "Памяць" Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Віцебск: у 2-х кн. – Кн. 1. – Мн.: БелЭн, 2002. – 648 с.
7. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Віцебск: у 2-х кн. – Кн. 2. – Мн.: БелЭн, 2003. – 680 с.
8. Памяць: Віцебскі раён: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / Уклад. У.І. Мезенцаў. – Мн.: Маст. літ., 2004. – 772 с.
6. Памяць: Гарадоцкі раён: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў / Укл. С.У. Садоўская. Мн.: Беларусь, 2004. – 894 с.

Репозиторий ВГУ

V. Пытанні да экзамена

1. Краязнаўства як навуковая дысцыпліна, грамадскі рух і вучэбны прадмет.
2. Галіновае краязнаўства. Сутнасць і значэнне гістарычнага краязнаўства.
3. Арганізацыйныя формы гістарычнага краязнаўства
4. Роля краязнаўства ў патрыятычным выхаванні, справе аховы помнікаў гісторыі і культуры. Сувязь гістарычнага краязнаўства з музейнай справай.
5. Крыніцы краязнаўчай інфармацыі.
6. Станаўленне краязнаўства Беларусі ў XVI – XVIII стст.
7. "Віцебскі летапіс" і "Чарцёж г. Віцебска 1664 г." як крыніцы вывучэння краю.
8. Развіццё краязнаўства ў першай палове XIX ст.
9. Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX стст.
10. Краязнаўчая дзейнасць З. Даленга-Хадакоўскага, Т. Нарбута, братоў Я. і К. Тышкевічаў.
11. Румянцаўскі гурток і праца яго сяброў на Беларусі.
12. Краязнаўчая праца А.М. Семянтоўскага і М. Без-Карніловіча.
13. Значэнне дзейнасці П.В. Шэйна і І. Насовіча ў развіцці краязнаўства Беларусі.
14. Значэнне краязнаўчай дзейнасці Р.С. Зянькевіча, П.М. Шпілеўскага, А.К. Сержпутоўскага.
15. Краязнаўчая дзейнасць А. Кіркора і яго праца "Жывапісная Расія"
16. Даследаванні Е.Р. Раманава ў галінах археалогіі, этнаграфіі і фалькларыстыкі.
17. М.Я. Нікіфароўскі і даследаванне ім Віцебшчыны.
18. А.П. Сапуноў: асноўныя этапы жыцця і дзейнасці.
19. Цэнтральны архіў старажытных актавых кніг у Віцебску
20. Роля Віцебскага губернскага статыстычнага камітэта ў арганізацыі даследаванняў Віцебскай губерні.
21. Віцебская вучоная архіўная камісія і яе дзейнасць.
22. Жыццё і дзейнасць краязнаўцы М.І. Каспяровіча.
23. "Залатое дзесяцігоддзе" савецкага краязнаўства. Краязнаўства БССР у 1930-я гг.
24. Віцебскае акруговае краязнаўчае таварыства.
25. Развіццё краязнаўства ў Заходняй Беларусі ў міжваенны перыяд .
26. Асноўныя накірункі і рэгіянальныя асаблівасці ў развіцці краязнаўства БССР ў пасляваенны час (да сярэдзіны 1980-х гг.).
27. Краязнаўства Беларусі з другой паловы 1980-х гг. да нашых дзён.
28. Краязнаўцы Беларусі другой паловы XX ст. (Улашчык М., Каханоўскі Г., Мельнікаў М.Ф. і іншыя).
29. Краязнаўцы Віцебшчыны – нашы сучаснікі (Ермалёнак В.А., Шыдлоўскі К., Падліпскі А., Плавінскі М. і іншыя).
30. Археалагічныя крыніцы па гісторыі роднага краю, іх значэнне. Асноўныя тыпы археалагічных помнікаў.
31. Антрапаніміка як крыніца вывучэння гісторыі краю.
32. Значэнне тапанімікі ў краязнаўчых даследаваннях.
33. Фальклор як крыніца вывучэння краю. Метады збору фальклорнага матэрыялу.
34. Палеаграфія і эпіграфіка ў вывучэнні гісторыі краю.
35. Роля сфрагістыкі і геральдыкі ў вывучэнні краю. Асаблівасці геральдыкі Віцебшчыны.
36. Генеалогія. Методыка складання радаводу.
37. Нумізматыка ў даследаванні гісторыі краю.
38. Сетка дзяржаўных архіўных устаноў Рэспублікі Беларусь. Выкарыстанне іх фондаў у краязнаўчай рабоце.
39. Дзяржаўныя архівы Віцебскага рэгіёну. Праца даследчыка ў архіве.
40. Музейная сетка Рэспублікі Беларусь. Краязнаўчая дзейнасць музеяў.
41. Музеі г. Віцебска і Віцебскай вобласці.
42. Сучасная краязнаўчая перыёдыка Беларусі. Краязнаўчыя рэсурсы ў Internet.
43. Характарыстыка гісторыка-дакументальнай хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі "Памяць" .

Рэпазіторый ВГУ

44. Памятныя кніжкі Віцебскай губерні як крыніца па мясцовай гісторыі.
45. Гісторыя Віцебшчыны ў дарэвалюцыйных навуковых выданнях. Характарыстыка “Витебской старины” А.П. Сапунова.
46. Класіфікацыя помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Заканадаўства аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны.
47. Гісторыка-культурныя каштоўнасці Віцебска
48. Гісторыка-культурныя каштоўнасці Віцебшчыны.
49. Краязнаўства і турызм. Турысцка-экскурсійны патэнцыял Віцебшчыны.
50. Праграма краязнаўчага гуртка
51. Выхаваўчы патэнцыял Сутнасць школьнага краязнаўства
52. Школьны гісторыка-краязнаўчы музей.
53. Пошук інфармацыі па гісторыі і культуры раёна (горада) у пісьмовых друкаваных крыніцах, Інтэрнэце.
54. Характарыстыка крыніц і літаратуры па гісторыі і культуры Віцебска
55. Характарыстыка крыніц і літаратуры пра раён (горад) пражывання

Репозиторий ВГУ

VI. Рэкамендаваная літаратура

4.1. Асноўная літаратура

1. Историческое краеведение Белоруссии: учебное пособие для исторических факультетов вузов республики / Э.М. Загорульский [и др.]; под ред. Э.М. Загорульского. – Минск: Изд. БГУ им. В.И. Ленина, 1980. – 263 с.
2. Каханоўскі, Г.А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI—XIX стст. / Г.А. Каханоўскі. – Мінск.: Навука і тэхніка, 1984. – 120 с.
3. Алексеев, Л. В. Археология и краеведение Беларуси XVI веке – 30-е годы XX века. / Л. В. Алексеев. – Минск: Беларуская навука, 1996. – 206 с.
4. Ашурков, В.Н. Историческое краеведение: учебное пособие для исторических факультетов педагогических институтов / В.Н. Ашурков, Б.В. Кацюба, Г.Н. Матюшин; под ред. Г. Н. Матюшина. – М.: Просвещение, 1980. – 192 с.
5. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. [Брэсцкая, Віцебская, Гомельская, Гродзенская, Магілёўская, Мінская вобл.] / АН БССР; Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору; рэд. кал.: С.В. Марцэлеў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: Беларус. Сав. Энцыклапедыя, 1984–1989.
6. Кулажанка, Л. Літаратурныя мясціны Беларусі: краязнаўчы даведнік: дапаможнік для настаўнікаў. У 3-х кнігах. Кн.1. Брэсцкая, Віцебская і Гомельская вобласці / Л. Кулажанка. – Мінск: БелЭн., 2000, – 286 с.
7. Гужалоўскі, А.А. Музеі Беларусі (1918–1941 гг.) / А.А. Гужалоўскі. – Мн.: НАРБ, 2002. – 176 с.
8. Гужалоўскі, А.А. Музеі Беларусі (1941–1991 гг.) / А.А. Гужалоўскі. – Мінск: НАРБ, 2004. – 218 с.
9. Півавар, М. Краязнаўцы Віцебшчыны 2-й пал. XX – пач. XXI ст. / М.Півавар. – Мінск: Кнігазбор, 2010. – 372 с.
10. Півавар, М.В. Даследчыкі Полацка-Віцебскай даўніны XVI ст. – 1944 г.: даведнік / М.В. Півавар. – Віцебск: Віцебск. абл. друк., 2006. – 176 с.
11. Асветнікі зямлі Беларускай: Энцыкл. давед. / Рэдкал.: У.М. Жук. – Мн.: БелЭн, 2001. – 496 с.
12. Озера Белоруссии /О.Ф. Якушко [ред.]. – Мн.: Ураджай, 1988. – 216 с.
13. Ткачев М.А. Замки Белоруссии. – Мн.: Полымя, 1987. – 222 с.
14. Чантурия В. Атлас памятников архитектуры и мемориальных комплексов Белоруссии. – Мн., 1988.

4.2 Дадатковая літаратура:

1. Детский туризм и краеведение в Беларуси. / авт.-сост. С.М. Митрахович. – Минск.: РИФТУР, 2003. – 104 с.
2. Пивовар, Н.В. Туристско-краеведческие походы и экскурсии в окрестностях Витебска / Н.В.Пивовар. – Витебск, 2002. – 116 с.
3. Віцебскі раён: краязнаўчыя нарысы / І.А. Абрамава [і інш.]; аўт.-уклад. М.В. Півавар. – Мінск: Паркус плюс, 2008. – 328 с.
4. Живописная Россия: Отечество наше в его земельном, историческом, племенном, экономическом и бытовом значении: Литовское и Белорусское Полесье: Репринтное воспроизведение издания 1882 г. (под редакцией Семенова П.П. – Т.3, СПб., М., 1882. – 490 с.). – Мн.: БелЭн, 1994. – 550 с.
5. Жучкевич В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии. – Мн., 1974. – 448 с.
6. Жучкевич В.А. Общая топонимика. Мн.: Высшая школа, 1980. – 287 с.
7. Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў Віцебскай вобласці. – Мн.: Навука і тэхніка, 1983. – 240 с.
8. Иванова, С.Г. Оршанские краеведы (биографический справочник) / С.Г. Иванова. – Орша, 2002. – 32 с.
9. Бандарэвіч В.В. Экскурсія да вытокаў г. Сянно: Краязнаўчы маршрут па раённым цэнтры Віцебскай вобласці. Віцебск: УПП “Віцебская абласная друкарня”, 2000. –216 с.

Репозиторий ВГУ

10. Грыбко В.В. Гістарычна-краязнаўчы курс "Наша Чашніччына" (Чашніказнаўства) / В.В. Грыбко – Мн.: Медисонт, 2007. – 228 с.
11. Жуковский В.В. Оршеведение: производственно-практическое издание. – 2 изд. – Орша: Оршанская типография, 2009. – 208 с.
12. Мой родны край – Аршаншчына. Гісторыка-краязнаўчы зборнік для пачатковага азнаямлення / Аўт.-саст.: Вароніна Т.М., Шышкевіч А.М. Віцебск, Віцебская друкарня, 2000. – 160 с.
13. Очарование Миорского края / Ермалёнок В.А., Боголей П.И. – Новополоцк: О.В. Молодечкин, 2007. – 50 с. (А4).
14. Пракаповіч І. Крыжы і камяні: Нарысы па гісторыі Пастаўскага краю. – Маладзечна: УП "Друкарня "Перамога", 2003. – 56 с.
15. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Браслаўскага раёна. – Мн., 1998. – 710 с.
16. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Бешанковіцкага раёна. – Мн., 1991. – 423 с.
17. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Верхнядзвінскага раёна. – Кн. 1. – Мн.: "Паліграфафармленне", 1999. – 528 с.
18. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Верхнядзвінскага раёна. – Кн. 2. – Мн.: "Паліграфафармленне", 2000. – 396 с.
19. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Віцебск: у 2-х кн. – Кн. 1. – Мн.: БелЭн, 2002. – 648 с.
20. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Віцебск: у 2-х кн. – Кн. 2. – Мн.: БелЭн, 2003. – 680 с.
21. Памяць: Віцебскі раён: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / Уклад. У.І. Мезенцаў. – Мн.: Маст. літ., 2004. – 772 с.
22. Памяць: Гарадоцкі раён: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў / Укл. С.У. Садоўская. Мн.: Беларусь, 2004. – 894 с.
23. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Глыбоцкага раёна. – Мн.: БелЭн, 1995. – 454 с.
24. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Докшыцкага раёна. – Мн.: БелЭн, 2004. – 752 с.
25. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Дубровенскага раёна. – Кн. 1. – Мн.: "Паліграфафармленне", 1997. – 598 с.
26. Память: Историко-документальная хроника Дубровенскага района. – Кн. 2. – Мн.: "Паліграфафармленне", 1996. – 493 с.
27. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Лёзненскага раёна. – Мн.: БелЭн, 1992. – 592 с.
28. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Лепельскага раёна. – Мн.: БелЭн, 1999. – 640 с.
29. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Міёрскага раёна. – Мн.: Беларус. навука, 1998. – 630 с.
30. Памяць: Гісторыка-культурная хроніка Оршы і Аршанскага раёна: у 2 кн. Кн. 1. – Мн.: БелЭн, 1999. – 384 с.
31. Памяць: Гісторыка-культурная хроніка Оршы і Аршанскага раёна: у 2 кн. Кн. 2. – Мн.: БелЭн, 2000. – 528 с.
32. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Пастаўскага раёна. – Мн.: БелТА, 2001. – 688 с.
33. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка горада Полацка. – Мн.: БелЭн, 2002. – 912 с.
34. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Полацкага раёна. – Мн.: Вышэйшая школа, 1999. – 700 с.
35. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Сенненскага раёна / уклад. С.В. Шайко. – Мн.: ПК "Паліграфафармленне", 2003. – 616 с.
36. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Талачынскага раёна. – Мн.: БелСЭ, 1988. – 654 с.
37. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Ушацкага раёна / уклад. М.М. Кірпіч. – Мн.: БЕЛТА, 2003. – 640 с.

Репозиторий ВГУ

38. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Чашніцкага раёна. – Мн.: Беларус. навука, 1997. – 542 с.
39. Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шаркаўшчынскага раёна. – Мінск: Белта, 2004. – 512 с.
40. Память: историко-документальная хроника Шумилинского района. – Мн.: БелСЭ, 1985. – 520 с.

4.3 Літаратура для самастойнага вывучэння

1. Маслоўскі, С. Музеі Віцебскай вобласці / С. Маслоўскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2000. – № 2.
2. Музеі школ і ПТВ Віцебскай вобласці: даведнік / склад. А.В. Куржалаў. – Віцебск: друкарня ім. Камінтэрна, 1995. – 95 с.
3. Падліпскі, А. Заснавальнік Віцебскага музею / А. Падліпскі // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі (ПГіКБ). – 1980. – № 2. – С. 19.
4. Падліпскі, А. З любоўю да роднага краю / А. Падліпскі // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1981. – № 2. – С. 29.
5. Падліпскі, А. Краязнаўца і даследчык / А. Падліпскі // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1985. – С. 28.
6. Падліпскі, А. Буйнейшы калекцыянер / А. Падліпскі // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1986. – № 3. – С. 28
7. Памятка посетителю музея. – 2-е изд. – Витебск: тип. им. Коминтерна, 1969. – 27 с.
8. Каліноўскі І. Полацк і яго ваколіцы. – Мн.: Вышэйшая школа, 2005. – 143 с.
9. Кищик Ю.Н. Древний Витебск. Памятник градостроительной архитектуры. Мн.: Полымя, 1984. (буклет)
10. Кішчык Ю.Н. Панарама старога Віцебска. Мн., 1995. – 139 с.
11. Край Асвейскіх азёр /Бубала А.Ф. [тэкст]. – Наваполацк: Наваполацкая друкарня, 2007. – 30 с.
12. Русецкий А.В., Русецкий Ю.А. Художественная культура Витебска с древности до 1917 года. – Мн.: БелЭн., 2001. – 288 с.
13. Пастанова Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь "Аб зацвярджэнні Палажэння аб музеі навучальна-выхаваўчай установы" (4 снежня 2002 г. № 52) і Палажэнне аб музеі ўстановы адукацыі [Электронны рэсурс] // [Рэжым карыстання] Банк законов. Информационный портал Беларуси http://www.bankzakonov.com/republic_pravo_by_2010/blocku8/rtf-y1k8j0.htm
14. Шнейдер А.А. Моя Толочинщина: страницы истории. – 2-е изд. Мн.: Бизнесофсет, 2006. – 236 с.

Репозиторий ВГУ

VII. Тэсты для самастойнай працы

Гісторыя краязнаўства XVI – 1-я пал. XIX ст.

1. Найбольш поўны агульнадзяржаўны летапісны звод ВКЛ, напісаны ў др. чвэрці XVI ст. на аснове "Хронікі ВКЛ іЖ", Галіцка-Валынскага летапісу, Беларуска-літоўскага летапісу. Быў знойдзены у прыватным зборы памешчыка Быхаўца.
2. Польскі і беларускі гісторык, храніст. Жыў на Беларусі і пад час падарожжаў збіраў гістарычныя матэрыялы. Удзельнічаў у Лівонскай вайне. Аўтар "Хронікі польскай, літоўскай, жамойцкай і ўсяе Русі".
3. Польскі гісторык, мемуарыст італьянскага паходжання. Удзельнічаў у Лівонскай вайне 1558–1583 гг. Быў камендантам горада Віцебска. Аўтар "Хронікі Еўрапейскай Сарматыі".
4. Польскі гісторык, бібліёграф, рэлігійны дзеяч. Аўтар працы "Пра рэлігію, ахвярапрынашэнне, вясельныя і пахавальныя абрады русінаў, маскавітаў і татараў…" (1582).
5. Уніяцкі царкоўны дзеяч, гісторык. Некаторы час жыў у Полацку ў базільянскім манастыры пры храме Св. Сафіі, пакінуў апісанне крыжа Ефрасінні. На думку Л. Аляксеева з'яўляецца першым даследчыкам беларускіх старажытнасцяў.
6. Аўтар "Віцебскага летапіса"
7. Аўтар "Магілёўскай хронікі"
8. Дзяржаўны канцлер Расійскай імперыі, мецэнат. Ініцыятар стварэння гуртка даследаванняў Беларусі. Выладкоўваў значныя сумы на археалагічныя і краязнаўчыя даследаванні. Быў праездам у Оршы і спрабаваў адшукаць Рагвалодаў камень, але, безвынікова.
9. Аўтар працы "Гісторыя старажытнай Літвы"
10. Пачынальнік беларускай, польскай, украінскай археалогіі, фальклырыстыкі, этнаграфіі і дыялекталогіі. Аўтар прац: "Слоўнік назваў гарадзішч і ўрочышчаў", "Пра дахрысціянскім славянстве". Упершыню на Беларусі атрымаў ад Віленскага універсітэта адкрыты ліст (дазвол) на права раскопак.
11. Беларускі і польскі этнограф, археолаг, публіцыст, выдавец. Аўтар працы "Живописная Россия"
12. Этнограф, фальклырыст, краязнаўца, пісьменнік, журналіст. Аўтар прац "Падарожжа па Палессі і беларускім краі", "Беларусь у характарыстычных апісаннях і фантастычных яе казках"
13. Беларускі і рускі этнограф, археолаг, краязнаўца, фальклырыст. Паходзіў з Палтаўшчыны. Працаваў сакратаром Губернскага статыстычнага камітэта і адначасова быў рэдактарам неафіцыйнай часткі газеты "Витебские губернские ведомости", пазней – рэдактарам "Памятной книжки Витебской губернии". Аўтар кнгіе "Памятники старины Витебской губернии".
14. Этнограф, фальклырыст, педагог. Аўтар зборніка "Беларускія песні"
15. Аўтар працы "Исторические сведения о примечательнейших местах в Белоруссии..."
16. Губернскія статыстычныя камітэты публікавалі на працягу 1860–1914 гг. гісторыка-статыстычныя выданні
17. Аўтарам працы "Беларускі архіў старажытных грамат"з'яўляецца
18. Першы прыватны музей на Беларусі быў створаны ў
19. Першы прыватны музей на Беларусі быў створаны ў горадзе
20. Першы прыватны музей на Беларусі быў створаны
21. У 1842–1849 гг. у Вільні па ініцыятыве літаратараў братоў В., К., і Ю. Грымалоўскіх, І. Храпавіцкага, К. Буйніцкага выдаваўся рэгіянальны навукова-літаратурны альманах
22. Аўтарам зборніка"Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях" з'яўляецца беларускі і польскі пісьменнік, этнограф, фальклырыст, выдавец, адзін з пачынальнікаў новай беларускай літаратуры
23. Аўтар працы "Экскурсія па Вільні і яе ваколіцах", першы ў гісторыі беларускага краязнаўства ўзяўся за распрацоўку і выданне спецыяльных краёвых даведнікаў.
24. З 1838 г. у кожным губернскім горадзе Расійскай імперыі пачалі выдавацца
25. Этнограф, фальклырыст, археолаг. Аўтар працы "Беларускі зборнік"

Пытанні па гісторыі краязнаўства 2-я пал. XIX ст.

1. Назавіце найбольш вядомую працу А.П. Сапунова
2. М.Я. Нікіфароўскі з'яўляецца аўтара кнігі
3. Літаратуразнавец, гісторык, краязнаўца. Аўтар працы "Кароткая нататка аб беларускай гаворцы" (1895), "Да пытання пра арганізацыю універсітэта ў Віцебску" (1903), даследаванняў "А.П. Сапуноў. Да 25-годдзя яго навуковай і літаратурнай дзейнасці" (1905), "М.Я. Нікіфароўскі. 1845–1910 гады". Расстраляны бальшавікамі 18.10.1918 г. у г. Віцебск.
4. Назавіце рэгіён, у якім пражываў і які даследаваў М.Ф. Кусцінскі.
5. Назавіце найбольш буйнога калекцыянера г. кан. XIX – пач. XX ст., калекцыя якога склада аснову ВАКМ.
6. Аўтар працы "Очерки простонародного житья-бытья в Витебской Белоруссии и описание предметов быта" (1895), "Нячысцікі" (1907), "Напаўпрыказкі і напаўпрымаўкі, якія ўжываюцца ў Віцебскай Беларусі" (1910–1913).
7. Прыгадайце гады дзейнасці Віцебскай вучонай архіўнай камісіі.
8. Аўтар працы "Странички из недавней старины г. Витебска" (1899)

Репозиторий ВГУ

9. Кніга “Река Западная Двина” напісана выдатным віцебскім даследчыкам.
10. Назавіце імя даследчыка, які больш як 20 гадоў быў карэспандэнтам П.В. Шэйна, а з 1890-х гадоў выступаў з самастойнымі працамі. Апублікаваў каля 20 даследаванняў па этнаграфіі, фальклоры і гісторыі Віцебшчыны, якія з’яўляюцца каштоўнай крыніцай для вывучэння матэрыяльнай і духоўнай культуры беларусаў.
11. Беларускі гісторык, краязнаўца, музейны работнік. Найбольш цікавымі працамі гэтага даследчыка лічаць прысвечаную г. Мсціслаўлю і даследаванне “Чарцяжа” г. Віцебска, які быў створаны па загадзе рускага цара Аляксея Міхайлавіча ў 1664 г.
12. Перыяд у гісторыі савецкага краязнаўства (1919–1929 гг.), які характарызаваўся актыўным развіццём мясцовых даследаванняў, стварэннем ЦБК, выданнем перыядычнага друкаванага органа (“Наш край”) і шэрагу краязнаўчых прац па краіне называюць.
13. Аснову калекцыі Віцебскага
14. Краязнаўчая арганізацыя, якая дзейнічала ў Віцебску і Віцебскай акрузе на працягу 1924–1930 гг.
15. Першы Усебеларускі краязнаўчы з’езд адбыўся ў ____ г.
16. Перыядычнае выданне, якое выходзіла ў БССР з 1925 па 1933 гг., на старонках якога друкаваўся шэраг розных праграм і інструкцый, мясцовых матэрыялаў. Адыграла важную ролю ў развіцці краязнаўства краіны.
17. Першая вышэйшая навучальная ўстанова ў Беларусі, створаная па ініцыятыве ВВАК. Дзейнічала з 1911 па 1922 гг. Мела аддзяленні: археалагічны, археаграфічны і гісторыі мастацтва.
18. Беларускі краязнаўца, лексікограф, мастацтвазнавец і літаратуразнавец. Працаваў інструктарам Наркамасветы БССР у г. Віцебск. Арганізатар ВАКТ. Навуковы сакратар ЦБК пры Інбелкульце, сакратар краязнаўчага часопіса “Наш край”. Аўтар кніг “Беларуска-расійскі слоўнічак” (1925), “Віцебскі краёвы слоўнік” (1927), “Краязнаўства” (1929). Абвінавачаны ў нацыянал-дэмакратызме, расстраляны ў 1937 г.
19. Кіруючы орган краязнаўчай працы ў 1924–1929 гг. у БССР
20. Генерал рускай арміі, стваральнік Слонімскага краязнаўчага музею.
21. Беларускі архівіст, археограф, гісторык, крыніцазнаўца, краязнаўца. Нарадзіўся ў в. Казьяны (цяпер Шумілінскі раён) у 1868 г. Кіраўнік ЦАСАК (1896–1903). Склаў і выдаў №№ 27–32 “ІЮМ”. Браў удзел у працы Віленскай Археаграфічнай камісіі, ВВАК, Археаграфічнай камісіі Інбелкульта. Адыграў галоўную ролю ў выданні трох тамоў “Беларускага архіва” (1927–1930).
22. Самая масавая грамадская арганізацыя, якая мела ў сваіх статутных мэтах краязнаўчае вывучэнне БССР.
23. У школьным краязнаўстве ў другой палове XX ст. тры асноўныя накірункі. Вызначце лішні
24. Прыгадайце назву доўгатэрміновай турысцка-краязнаўчай экспедыцыі піянераў і школьнікаў, якая праводзілася ў другой палове XX ст. у СССР.
25. У 1980 г. быў выдадзены дапаможнік “Историческое краеведение Белоруссии” пад рэдакцыяй кандыдата гістарычных навук
26. У другой палове 1980-х – 2008 г. у Беларусі праводзілася Усебеларуская экспедыцыя школьнікаў
27. На працягу 25 гадоў у Гродзенскім педінстытуце дзейнічаў студэнцкі гісторыка-краязнаўчы гурток пад кіраўніцтвам прафесара.
28. Назавіце гісторыка-культурную арганізацыю, якая дзейнічала ў другой палове 1980-х – першай палове 1990-х гг. у Віцебску.
29. Назавіце гісторыка-культурную арганізацыю, якая дзейнічала ў другой палове 1980-х – першай палове 1990-х гг. у Гродна.
30. З іменем якога беларускага гісторыка звязваюць утварэнне гісторыка-культурнага аб’яднання “Паходня”?
31. Этнограф, фальклярыст, фатограф, кіраўнік лабараторыі мастацкай фатаграфіі пры Віленскім універсітэце (1919–1939). Апублікаваў шмат фотаздымкаў беларускіх краявідаў, вёсак, гаспадарчых пабудоў, сялян у розных выданнях краязнаўчай накіраванасці.
32. Краязнаўца, які даследаваў Браслаўшчыну ў міжваенны перыяд. Аўтар кніг “Гісторыя Браслаўскага павета”, “Дзісна і Друя Магдэбургскія гарады”, “Даўнія пушчы і воды”, “Глыбокае”.
33. Пачынальнікам пошукавага руху на Віцебшчыне з’яўляецца настаўніца СШ № 2 г. Наваполацка і арганізатар пошукавага клубу “РВС”
34. Большасць пошукавых клубаў і атрадаў Беларусі аб’ядноўваюцца ў асацыяцыю ______.
35. Найвядомейшым арганізатарам пошукавага накірунку ў краязнаўстве ў апошняй чвэрці XX ст. з’яўляецца арганізатар асацыяцыі пошукавых клубаў Беларусі “Пошук”.
36. Назавіце аўтара кнігі “Пока не похоронен последний солдат”, якая выйшла ў 2008 г.
37. Аўтарам кнігі “Была такая вёска”, якая з’яўляецца класічным прыкладам краязнаўчай працы з’яўляецца
38. Аўтарам кнігі “Таямніцы полацкай гісторыі” з’яўляеца вядомы беларускі пісьменнік
39. Назавіце імя выдатнага беларускага краязнаўцы, ідэйнага натхняльніка і арганізатара краязнаўчай працы ў Беларусі ў 1970- пач. 1990-х гг.
40. Браслаўскае краязнаўчае таварыства названа ў гонар вядомага краязнаўцы
41. “Графам краязнаўства” называюць вядомага браслаўскага даследчыка

Геральдыка

Рэпазіторый ВДУ

1. Большасць гербаў населеных месцаў Віцебшчыны, як і герб г. Віцебска размешчаны на шчыце гэтага тыпу.
2. Гістарычным гербам Віцебскага ваяводства, губерні, вобласці з'яўляецца фігура белага вершніка размешчанага на _______ (колер) полі.
3. Герб г. Верхнядзвінска ўяўляе сабой фігуру белага вершніка размешчанага на ______ (колер) полі
4. Выява белай лілеі размешчана на гербе і сцягу гэтага горада Віцебскай вобласці
5. Выява якой жывёлы размешчана на гербе Расонскага раёна, што падкрэслівае той факт, што з усіх раёнаў Беларусі Расоншчына найбольш пакрытая лясамі
6. Карычневы леў на залатым полі барочнага шчыта – сімвал гэтага горада ў Віцебскай вобласці
7. Вал гідрадынамічнай турбіны размешчаны на гербе гэтага горада ў Віцебскай вобласці
8. Дзве касы на зялёным полі з'яўляюцца сімвалам гэтага раённага цэнтра Віцебскай вобласці
9. Віцебская харугва ў 1410 г. брала ўдзел у Грунвальдскай бітве пад сцягам на якім змяшчалася выява белага вершніка на _______ (колер) полі.
10. Выберыце тып геральдычнага шчыта, які не адносіцца да асноўных
11. Вызначце шчыт, на якім змешчаны герб г. Мінска
12. Вызначце шчыт, на якім змешчаны герб г. Віцебска
13. Вызначце шчыт, на якім змешчаны герб г. Полацка
14. На гербе якога горада Віцебскай вобласці змешчана выява лебедзя?
15. Нямецкі барочны шчыт выкарыстаны ў гербе горада ______.
16. У якім годзе г. Віцебск атрымаў герб?
17. Усебачачае вока ("Всевидящее око") размешчана на гербе г. _____ Віцебскай вобл.
18. Святы Лаўрэн з'яўляецца апекуном гэтага населенага месца Віцебскай вобл., таму і змешчаны на яго гербе
19. Геральдычны знак, які сімвалізуе падначаленасць рэгіёна галоўнаму гораду
20. Ганаровая геральдычная фігура, якая размешчана на гербе г.п. Лёзна. Таксама разглядаецца як літара "Л" – пачатковая літара ў назве гэтага населенага месца
21. Сярэбраная фігура Архангела Міхаіла ў блакітным полі барочнага шчыта размешчана на гербе г.п.
22. Залатая пчала на чырвоным полі змешчана на гербе гэтага населенага пункта Віцебшчыны
23. Фігура льва, які стаіць на чатырох лапах у геральдыцы мае назву
24. На гербе Віцебскай вобласці змешчана выява
25. Пры распрацоўцы герба перавага павінна надавацца

Гісторыка-культурныя каштоўнасці Беларусі і Віцебшчыны

1. У адпаведнасці з Законам "Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь" тапаграфічна акрэсленыя зоны або ландшафты, створаныя чалавекам ці чалавекам і прыродай гэта
2. Да нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцей не адносяцца
3. Да матэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцей не адносяцца
4. Каменныя крыжы, культавыя камяні, каменныя статуі, абеліскі, свяцілішчы, адносяцца да гэтай катэгорыі матэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў
5. Прыгадайце адзіны храм у Віцебску, які не быў зачынены савецкай уладай і працягваў службу
6. Назавіце месца, дзе ў 1812 г. у Віцебску па працягу дзвюх тыдняў жыў імператар французаў Напалеон Банапарт
7. Назавіце месца, дзе ў часы Паўночнай вайны у Віцебску спыняўся Пётр I
8. Назавіце стыль, у якім аднаўляецца Успенскі сабор
9. Назавіце стыль, у якім пабудаваны касцёл Св. Барбары
10. Васкрасенская (Рынкавая) царква пабудавана ў
11. Як называўся трэці віцебскі замак
12. Да нашага часу на Віцебшчыне захавалася толькі некалькі сядзіб. Вызначце тую, якая не захавалася
13. Адзіная сядзіба ў стыле беларускага барока знаходзіцца ў в. ________ Віцебскай вобласці
14. Самы вялікі парк у РБ знаходзіцца ў г. __________ Мінскай вобл.
15. Другі па велічыні парк у Беларусі знаходзіцца ў былой сядзібе ________ Браслаўскага раёна
16. Лепшы рэгулярны парк, аўтарства якога прыпісваюць французскаму архітэктару Леблону знаходзіўся у мястэчку
17. Дрэвы, завезеныя ў Беларусь з замежных краін і выкарстоўваемыя з рэкрэацыйнымі мэтамі называюцца
18. Частка (звычайна ў форме трохкутніка) фасада будынка
19. Дэкаратыўная архіт. дэталь у выглядзе карніза на аконным ці дзвярным праёмам
20. Мастацкі стыль, пашыраны ў краінах Зх. Еўропы ў сяр. XII – пал. XVI ст., прыйшоў на змену раманскаму стылю
21. Перыяд позняй готыкі ў архітэктуры называецца
22. Умоўная назва кірункаў у архітэктуры XVIII – XIX ст., якія пераймалі форму сярэднявяковай готыкі
23. Вежа для склікання мусульман на малітву, узводзілася побач з мячэццю
24. Стыль сярэднявяковага еўрапейскага мастацтва X – XIII ст., збудаванні якога вызначаліся манументальнасцю, масіўнасцю канструкцый

Репозиторий ВГУ

25. Стыль у еўрапейскім і амерыканскім мастацтве кан. XIX – пач. XX ст., якому характэрны новыя прынцыпы формаўтварэння, ужыванне новых канструкцый і матэрыялаў, выкарыстанне хваліста-ламанай лініі ў дэкоры
26. Стыль у савецкай архітэктуры, які знайшоў развіццё пасля Вялікай Айчыннай вайны. Уласцівы пышны дэкор, антычную спадчыну
27. Умоўная назва эклектычных кірункаў у рускай архітэктуры др. паловы XIX ст., асн. рысамі якога з'яўлялася выкарыстанне матываў і дэталей старажытна-рускага дойлідства
28. Гістарычная назва тыпу агараджальнай канструкцыі, аснову якой складае драўляны каркас з вертыкальных стоек, злучаных гарызантальнымі бэлькамі, раскосамі і крыжовымі сувязямі. Прамежкі паміж элементамі каркаса запаўняліся каменем, цэглай, глінай, тынкаваліся, а а драўляны каркас пакілаўся адкрытым і ўтвараў на паверхні сцен характэрны дакар. Малюнак
29. Кірунак у еўрапейскай мастацкай культуры 2-й паловы XVII – пач. XIX ст. сутнасць якога выявілася ў кананізацыі антычнай класікі як дасканалага ўзору для наследавання. Будынкі вызначаюцца строгасцю, прастатой дэкаратыўнай апрацоўкі фасадаў, стрыманым архітэктурным дэкорам
30. Стыль у еўрапейскім мастацтве кан. XVI – сяр. XVIII ст.
31. Беларуская і польская назва каталіцкага храма
32. Беларуская і нямецкая назва лютэранскага храма
33. Беларуская і нямецкая назва кальвінісцкага храма
34. Керамічная пасудзіна ў выглядзе жбана, якую ўмуроўвалі ў сцены будынкаў горлам у інтэр'ер з мэта паляпшэння акустычных якасцяў памяшкання і аблягчэння сцен
35. Каталіцкі манастыр
36. Накладная планка вакол аконнага ці дзвярнога праёма
37. Вінакурны завод
38. Шырокая і плоская абпаленая цэгла, выкарыстоўвалася ў дамангольскі перыяд
39. Будынак, у якім размяшчаліся органы гарадскога самакіравання

Старадаўні тып гаспадарчай пабудовы для захавання харчовых прадуктаў, збожжа, адзення, а таксама для жыцця ўлетку

Репозиторий ВГУ